

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

ROMSKÉ RODINY ŽIJÍCÍ V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ
LOKALITĚ VOLARY

Vedoucí práce: Mgr. Jana Šimečková

Autor práce: Šárka Kožková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: Třetí

Forma studia: Kombinovaná

2013

Prohlášení o samostatném zpracování práce a souhlas se zveřejněním práce

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

31. března 2013

Šárka Kožková

Děkuji vedoucí práce Mgr. Janě Šimečkové za cenné rady, připomínky a metodické vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Obsah	4
Úvod	5
1 Problematika sociálního vyloučení.....	6
1.1 Romové jako sociálně vyloučená skupina	8
1.1.1 Podíl Romů v populaci v České republice.....	11
1.2 Sociálně vyloučené lokality	12
1.2.1 Vznik sociálně vyloučených lokalit v České republice	13
1.2.2 Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit a jejich sociální situace	13
1.2.2.1 Bydlení.....	15
1.2.2.2 Vzdělání	18
1.2.2.3 Zaměstnanost	20
1.2.2.4 Finance.....	22
1.2.2.5 Zdraví.....	23
2 Rodina a specifika romské rodiny	25
3 Současná situace ve vybrané lokalitě Volary	27
4 Metodika výzkumného šetření.....	28
4.1 Cíl výzkumného šetření	28
4.2 Výběr respondentů	29
4.3 Sběr dat	29
4.4 Metodika vyhodnocení dat.....	29
5 Vyhodnocení kazuistik	30
5.1 Výzkumná oblast bydlení	30
5.2 Výzkumná oblast vzdělání a zaměstnání	31
5.3 Výzkumná oblast finance.....	34
5.4 Výzkumná oblast zdraví	37
6 Diskuze	39
Závěr	45
Seznam použitých zdrojů	46
Seznam zkratk	49
Seznam příloh.....	50
Přílohy.....	51
Abstrakt	70
Abstract.....	71

Úvod

Sociálně vyloučené lokality jsou rozmístěny po celé České republice a jsou pravidelně monitorovány krajskými koordinátory pro romské záležitosti, kteří zpracovávají zprávy o stavu romské menšiny v kraji za kalendářní rok. Ve zprávách z Jihočeského kraje jsou Volary označovány jako město, ve kterém se nachází sociálně vyloučená romská lokalita, a protože v tomto městě žijí a pracují jako sociální pracovníci na Městském úřadě Volary, vybrala jsem si jako téma mé bakalářské práce *Romské rodiny žijící v sociálně vyloučené lokalitě Volary*.

Cílem mé práce je popsat sociální situaci rodin na základě čtyř okruhů: bydlení, vzdělání a zaměstnanosti, financí a zdraví.

Tohoto cíle bych měla dosáhnout pomocí teoretické a praktické části mé bakalářské práce. V teoretické části jsem popsala problematiku sociálního vyloučení a sociálně vyloučenou skupinu Romy, dále jsem se zaměřila na sociálně vyloučené lokality, jejich vznik a sociální situaci jejich obyvatel. V další kapitole jsem se věnovala rodině a specifikům romské rodiny.

Praktická část vychází z teoretické části a výzkum probíhal metodou kvantitativního výzkumu i kvalitativního výzkumu, použité techniky jsou analýza úředního dokumentu a strukturovaný rozhovor. Rozhovory probíhaly v bytech respondentů a byly zaznamenávány na diktafon a posléze nedoslovně přepsány do kazuistik. Výsledky výzkumného šetření jsou porovnávány s informacemi z odborné literatury v kapitole „Diskuze“. V závěru jsou shrnuty podstatné informace získané při mém výzkumu.

Literární zdroje, o které se v bakalářské práci opírám, jsou od autorů Sirovátky, Jakoubka, Navrátila a Víška.

1 Problematika sociálního vyloučení

Za autora termínu sociálního vyloučení je považován René Lenoir, který tento termín odvodil od představy společnosti, kterou tvoří lidé se vzájemně provázanými právy i povinnostmi, definovanými s ohledem na sdílený morální řád. Lidé, kteří jsou vyloučeni z tohoto řádu, se stávají znevýhodněnými v oblasti práce a ve vztazích k státu.¹

Pojem sociální vyloučení se rychle šíří od konce sedmdesátých let spolu s tím, jak se šíří dlouhodobá nezaměstnanost a jak celé vrstvy mají stále větší potíže proniknout na trh práce a udržet se na něm.²

V 80. a 90. letech se začal pojem sociálního vyloučení používat v západoevropských zemích hlavně proto, aby zastoupil výraz chudoba, která evokuje pouze nedostatek hmotných zdrojů, ale nezohledňuje důležité kritérium kvality sociálních vztahů.³

V současné době neexistuje nejpřesnější definice sociálního vyloučení, a proto uvedu některé definice uváděné v literatuře.

V Evropské unii je obecně rozšířena definice, která vymezuje sociálně vyloučené jedince „...jako obyvatele/občany dané společnosti, kteří z důvodů, které nemají samy pod kontrolou, nemohou participovat na obvyklých aktivitách, k nimž by je jejich občanství opravňovalo a na něž aspirují.“⁴

„Sociální vyloučení je proces (nebo stav), který určité jednotlivce, rodiny, případně skupiny či celá lokální společenství (komunity) omezuje v přístupu ke zdrojům, které jsou potřebné pro participaci na sociálním, ekonomickém i politickém a občanském životě společnosti. Tento proces (stav) má mnoho příčin. Patří mezi ně chudoba, nízké příjmy, diskriminace, nízká míra vzdělanosti, zdevastované životní prostředí (tak typické pro slamy), často také etnická příslušnost. Prostřednictvím tohoto procesu jsou lidé

¹ Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003, s. 30.

² Srov. KELLER, J. *Tři sociální světy: Sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: SLON, 2010, s. 168.

³ Srov. MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 13.

⁴ MAREŠ, P.; SIROVÁTKA, T. Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluze) - koncepty, diskurz, agenda. *Sociologický časopis* [online]. 2008, č. 2 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/5a7e11b50109cddb81a6cdce17b39c7c40a4333a_513_2008-2Mares.pdf>, s. 273.

odstřižení na významnou periodu v životě od institucí a služeb, sociálních sítí a rozvojových příležitostí, které má k dispozici většina obyvatel ve společnosti. “⁵

„Jako sociální vyloučení označujeme proces, v jehož rámci je jedinci, skupině jedinců či komunitě výrazně znesnadněno či zcela zamezován přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, které umožňují zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit majoritní společnosti. “⁶

„Sociální vyloučení značí situaci, kdy člověk rodina, domácnost, společenství nebo celá subpopulace jsou vyloučeny z určitých sociálních vztahů a interakcí a z provozu sociálních institucí, které jsou přístupné většině společnosti. “⁷

„Sociální exluze je definována jako stav, kdy jedinec nebo kolektiva neparticipuje plně na ekonomickém, politickém a sociálním životě společnosti, anebo kdy jejich přístup k příjmu a ostatním zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životní standard, který je považován ve společnosti, v níž žijí, za přijatelný, a dosáhnout i té míry participace na životě společnosti, která je v ní pro její plnoprávné členy považována za žádoucí. V této situaci nemají ti, kdo jsou oběťmi sociální exluze, často přístup ani k základním právům. “⁸

Sociální vyloučení má několik dimenzí:

- a) Ekonomickou (dlouhodobá nezaměstnanost, nízký příjem a příjmová chudoba)
- b) Sociální (rozbití tradiční domácnosti a rozpady manželství, bezdomovectví, kriminalita, nechtěná těhotenství nezletilých)
- c) Politickou (nízká účast ve volbách, upírání politických práv, neschopnost participace)
- d) Komunitní (devastované prostředí a obydlí, nedostupnost služeb, kolaps podpůrných sítí)
- e) Individuální (fyzický nebo mentální handicap či nemoc, chybějící vzdělání a kvalifikace, ztráta sebevědomí a sebeúcty)

⁵ NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*, s. 34.

⁶ MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti [online]*. Praha: Gabal analysis & Consulting, 2006 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?lang=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>, s. 9.

⁷ MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, s. 13.

⁸ MAREŠ, P. Sociální exluze a inkluze. In SIROVÁTKA, T. (ed.) *Sociální exluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 18-19.

- f) Prostorovou (koncentrace vyloučených v oblastech s kumulací rizikových vlivů, jako je kriminalita, špatné životní prostředí, nedostatečná dopravní dostupnost a infrastruktura, nekvalitní občanská vybavenost včetně školství a zdravotnictví)
- g) Skupinová (koncentrace uvedených charakteristik vyloučení v určitých sociálních skupinách)

V uvedených dimenzích sociálního vyloučení se prolínají různé úrovně, vlastnosti osob s charakteristikami jejich životního prostředí, ale i se sociálními procesy.⁹

Dopady sociálního vyloučení se týkají celé společnosti, pokud exkluze zasáhne do života tak hluboce, že znemožní části společnosti nalézt svou identitu, dojde tím i k ohrožení současné společnosti. Pokud je prodlužována doba exkluze, ve společnosti roste podíl populace, která nachází identitu v sociálně patologických aktivitách. Tím však ztrácí další síly k nalézání identity podněcující rozvoj politické a hospodářské svobody. Starost o zmírnění rozsahu a hloubky vylučování částí populace ze společnosti je starostí všech členů společnosti.¹⁰

1.1 Romové jako sociálně vyloučená skupina

Mezi skupiny ohrožené sociálním vyloučením se řadí etnické menšiny. V České republice se jedná zejména o Romy.¹¹

Velká část Romů v České republice je ve vážné sociálně-ekonomické situaci, kterou lze nastínit takto: *“Závažným celospolečenským problémem České republiky je existence třídy chudých lidí a rodin, žijících dlouhodobě v závislosti na státním systému sociální ochrany, v podmínkách špatného bydlení, často v rámci izolovaných chudinských enkláv, v izolaci od společenských institucí, které jsou k dispozici většině obyvatel země a bez perspektivy zlepšení této situace. Velká část těchto lidí jsou Romové, což mnoha konkrétními a popsitelnými způsoby ovlivňuje jak jejich vlastní situaci a výhledy do budoucna, tak možnosti veřejných institucí tuto situaci měnit.”*¹²

⁹ Srov. MAREŠ, P. Sociální exkluze a inkluze. In SIROVÁTKA, T. (ed.) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 19.

¹⁰ Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*, s. 34.

¹¹ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti [online]*. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <[http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?lang=SEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.p](http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?lang=SEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf)>, s. 10.

¹² MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*, s. 25.

Historické a etnografické analýzy ukazují, že Romové nikdy nebyli považováni za rovnocenné příslušníky české společnosti či právoplatné občany českého státu, ale že jejich místo bylo na okraji.¹³

Jako příklad můžeme uvést zákon o potulných cikánech z roku 1927. Jeho ustanovení se dostávala do rozporu s ústavně zaručenou rovnoprávností občanů. Tento zákon diskriminoval administrativně formálními prostředky, jako byly policejní soupisy, cikánské legitimace a kočovnické listy.¹⁴

Dalším diskriminačním zákonem v našich dějinách byl Zákon o trvalém usídlení kočujících osob z roku 1958, který nařizoval přejít k usedlému a zanechat kočovného způsobu života. Byl proveden zvláštní soupis všech kočovníků a národní výbory měly těmto osobám poskytnout všestrannou pomoc při ubytování a zaměstnání.¹⁵

Komunistický režim praktikoval vůči „minoritám“, zejména Romům, politiku nucené asimilace. Snažil se o dosažení úplného přizpůsobení Romů hodnotám „majoritní“ společnosti, kdy dochází k opuštění vlastní hodnotové orientace a zejména zpřetrhání sociálních vazeb na širší rodinu, která je jedním ze základních stavebních kamenů jejich sociální struktury.¹⁶

Totalitní režim nepřipouštěl aktivity, směřující k etnické či národnostní emancipaci Romů, veřejné rehabilitaci jejich hodnot a rekonstrukci jejich jazyka, tedy k procesům, které byly a jsou nezbytně nutné k ozdravení Romů jako předpokladu jejich opravdové etnické integrace.¹⁷

Změna ve vztahu k romskému obyvatelstvu nastala po roce 1990, kdy byl deklarován tzv. občanský princip. Ten byl chápán tak, že všichni jsou si rovni a z jejich odlišností etnického či typu nelze odvozovat ani znevýhodnění, ale ani žádná práva a nároky navíc.¹⁸

Sčítání lidu v roce 1991 bylo provedeno v souladu s mezinárodními zvyklostmi na základě svobodné deklarace národnosti, garantovanou Listinou základních práv

¹³ Srov. ŠIMÍKOVÁ, I. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*, s. 56.

¹⁴ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. doplněné vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, s. 64-65.

¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 101.

¹⁶ Srov. RAMADAN, I. Multikulturní politika České republiky ve vztahu k „romské komunitě“. In JAKOUBEK, M.; BUDILOVÁ, L. *Romové a Cikáni- neznámí i známí. Interdisciplinární pohled*. Voznice: LEDA, 2008, s. 179.

¹⁷ Srov. FRIŠTENSKÁ, H.; VÍŠEK, P. *O Romech. Na co jste se chtěli zeptat*. Praha: Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, 2002, s. 49.

¹⁸ Srov. FRIŠTENSKÁ, H.; HAIŠMANN, T.; VÍŠEK, P. Souhrnné závěry. In *Romové v České republice*. Praha: Socioklub, 1999, s. 493.

a svobod ve smyslu práva na svobodnou volbu národnosti a příslušnosti k národní menšině, rozvoj jazyka, právo na rozvoj kulturní identity, záruku shromažďovacích práv a právo na účast v rozhodování o záležitostech, které se menšiny týkají.¹⁹

Romové tak mohli poprvé od skončení druhé světové války deklarovat romskou národnost a uvést romštinu jako mateřský jazyk.²⁰

„Nový stát vsadil všechno na národnostní a tím i občanskou emancipaci Romů. Během formování státní podpory rozvoje romské kultury, tradic, literatury apod. však tiše a nenápadně, zato však velmi rychle, probíhal strmý sociální dopad většiny příslušníků etnických Romů. Romové přicházeli jako první skupiny obyvatel o práci, o sociální pomoc (nikoliv o sociální dávky) a nakonec (tento děj probíhá intenzivně v současnosti) i o bydlení.“²¹

V roce 1993 společnost a stát shledaly, že problémy s Romy se v průběhu několika let nezměnily. Navíc v letech 1993-1994 vyvrcholily problémy Romů, týkající se jejich státního občanství z důvodů rozdělení Československa. Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství byl několikrát novelizován a měkčen, protože působil v případě Romů velmi tvrdě až diskriminačně. Česká republika čelila poprvé ve věci romského obyvatelstva velmi ostré kritice ze zahraničí.²²

V roce 1997 přijala vláda tzv. Bratinkovu zprávu o polistopadové situaci Romů a pod vlivem tohoto dokumentu se začala formovat koncepce integrace Romů. Je to integrace do společnosti při zachování a rozvíjení etnické, případně národnostní identity Romů. Důležité je i zainteresování Romů na vlastním osudu v neromské společnosti, vzniká institut romských poradců, do škol přicházejí romští pedagogičtí asistenti.²³

Nejnovějším dokumentem je Koncepce romské integrace na období 2010–2013, kterou dne 21. 12. 2009 schválila vláda usnesením č. 1572. Materiál se zaměřuje na Romy z hlediska národnostní menšiny a soustředí se na naplnění jejich kulturních potřeb, dále se zabývá řešením situace té části romské menšiny, která trpí sociálním vyloučením. Věnuje se oblastem jejich života jako je vzdělávání, zaměstnanost, bydlení, oblast zdraví, sociální ochrany a v neposlední řadě i bezpečnost romských komunit.

¹⁹ Srov. FRIŠTENSKÁ, H.; HAIŠMANN, T.; VÍŠEK, P. Souhrnné závěry. In *Romové v České republice*. Praha: Socioklub, 1999, s. 492 -493.

²⁰ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*, s. 104.

²¹ FRIŠTENSKÁ, H.; VÍŠEK, P. *O Romech. Na co jste se chtěli zeptat*, s. 50.

²² Srov. Tamtéž, s. 50.

²³ Srov. Tamtéž, s. 51.

Jako nové téma se objevuje zadlužení obyvatel sociálně vyloučených romských lokalit.
24

1.1.1 Podíl Romů v populaci v České republice

Při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 se k romské národnosti přihlásilo celkem 13 150 obyvatel. Jen menší část z nich uvedla pouze romskou národnost (5 199). Většina byla těch, kteří ji uvedli v kombinaci s jinou národností, například romská a česká, romská a moravská atd. (7 951). Při sčítání v roce 2001 se k romské národnosti přihlásilo 11 746 lidí, tehdy to bylo 0,1 % z těch, kteří nějakou národnost uvedli. Výsledek roku 2011, kdy se k romské národnosti přihlásilo 13 150, tvoří 0,2 % z těch, kteří uvedli nějakou národnost.²⁵

Romové se na základě svých zkušeností z minulosti brání jakékoliv evidenci, bojí se, že po soupisu bude následovat postih. Romové také často nechápou význam pojmu národnost a ztotožňují ji se státní příslušností a nakonec řada z nich nechce být za Romy považována. Toto vše ovlivňuje výsledky oficiálních statistických akcí, ve sčítání lidu pak jsou zahrnuti pouze Romové, kteří se za Romy považují. Deklarování romské národnosti je také ovlivněno tím, jak jsou Romové přijímáni majoritou.²⁶

Dle nejnovějších průzkumů STEM 11/2012 se ukazuje, že 71% české populace stále zaujímá odmítavý postoj k romské menšině. Třetina (34%) občanů vyjadřuje mírně odmítavý vztah k Romům, čtvrtina (26 %) populace připouští jednoznačně odmítavý vztah a desetina občanů dokonce pociťuje k Romům odpor. Pouze 5 % lidí má k Romům dobrý nebo velmi dobrý vztah. Pětina dotázaných (20 %) nemá potřebu se vůči Romům pozitivně či negativně vymezovat, má k nim stejný vztah jako k ostatním.²⁷

Skutečný počet Romů žijících v České republice lze pouze odhadovat, někteří romští aktivisté udávali na přelomu tisíciletí 400 – 500 000 Romů, jiní zase jen 80 000

²⁴ Srov. Úřad vlády České republiky *Koncepce romské integrace na období 2010 -2013* [online]. 2009 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:< <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>>.

²⁵ Srov. Český statistický úřad *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. Posl. aktualizace 3.10.2012 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:

<http://www.scitani.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011>.

²⁶ Srov. KALIBOVÁ, K. Romové z pohledu statistiky a demografie. In *Romové v České republice*, s. 94.

²⁷ Srov. BIKÁR, F. *Aktuální průzkum STEM: Většina veřejnosti má k Romům negativní vztah, 10% dokonce pociťuje odpor* [online]. Romea.cz, 2012 [cit. 22. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/aktualni-pruzkum-stem-vetsina-verejnosti-ma-k-romum-negativni-vztah-ale-se-silovymi-remenimi-sympatizuje-jen-mensina-lidi>>.

Romů. Dle prognóz katedry demografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy žije v České republice okolo 200 000 až 250 000 Romů.²⁸

1.2 Sociálně vyloučené lokality

Tyto lokality lze definovat jako:

- a) prostorově izolované (izolace může získávat formu úplného prostorového odloučení, stejně jako neprostupného sousedství v rámci obecní/městské zástavby),
- b) sociálně izolované (lze najít společenské bariéry v kontaktu nejen na úrovni občanů, ale i institucí),
- c) ekonomicky izolované (zjišťuje se, že obyvatelé vyloučených lokalit nejsou zapojeni do formální ekonomiky, ale do rozličných – více či méně izolovaných a nelegálních ekonomických sítí),
- d) kulturně odlišné (jedná se jednak o odlišnosti v kultuře spojené s etnicitou a často mnohem více o odlišnosti v pojetí kultury spojené se společenským postavením, chudobou, vzdělaností, ostrakizací),
- e) symbolicky vyloučené (projevuje se vytěsněním obyvatel vyloučených lokalit, nejčastěji Romů, z účasti na veřejném životě na základě rozpoznatelných znaků barvy pleti, oblečení, způsobu chování a jednání, atd.).

V sociálně vyloučené lokalitě lze nalézt prvky všech uvedených podob izolace.²⁹

Může se jednat o jednotlivý dům, ve kterém žije několik jednotlivců či rodin, nebo celou městskou čtvrť, kde žije několik stovek nebo tisíc obyvatel. Tento prostor se také na jejich vyloučení podílí, hranice tohoto prostoru mohou být symbolické, např. lokalita je vnímána jako „špatná adresa“, „dům hrůzy“, nebo jsou hranice fyzické, např. lokalita je oddělena silnicí, vodním tokem apod.³⁰

²⁸ Srov. LANGMANOVÁ, J.; FIALA, T. Současná charakteristika romské populace a projekce jejího vývoje do roku 2050. In JAKOUBEK, M.; BUDILOVÁ, L. *Romové a cikáni- neznámí i známí. Interdisciplinární pohled*, s. 100.

²⁹ Srov. Úřad vlády České republiky *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011-2015* [online]. Praha: 2011 [cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.aspcr.cz/sites/default/files/strategie-2011-2015_2.pdf>, s. 5.

³⁰ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>, s. 10.

Problém sociálního vyloučení a chudoby Romů v České republice je spojen s existencí sociálně vyloučených lokalit. Obrát sociálně vyloučená lokalita má obrátit pozornost k situaci, kdy místní populace sociálně vyloučených Romů v rostoucí míře osidluje územně vymezené a namnoze také izolované urbanistické celky.³¹

1.2.1 Vznik sociálně vyloučených lokalit v České republice

Po roce 1989 byl odstraněn přidělový systém hospodaření s byty, byly provedeny zásadní transformační rozhodnutí v oblasti bydlení (restituce, převod státního bytového fondu na obce, privatizace, ústup státu z role investora bytové výstavby).³²

Naprostá většina sociálně vyloučených lokalit vznikla v důsledku postkomunistické transformace, jen malé množství lokalit vzniklo v místech, kde před rokem 1989 žilo větší množství Romů. Většina Romů před rokem 1989 bydlela ve státních nebo podnikových bytech. Uvedené změny měly významný vliv na zhoršení podmínek bydlení. Toto zhoršení souvisí i s postupnou koncentrací romských obyvatel v určitých lokalitách. Docházelo tím a stále dochází především:

- „přirozeným“ sestěhováním se do lokalit s cenově dostupnějším bydlením
- vytlačováním romských rodin z lukrativních bytů (např. v historických centrech měst) a přidělení náhradního bydlení v lokalitách s velkým podílem romského obyvatelstva
- řízeným sestěhováním (především ze strany obcí) neplatičů nájmu a lidí považovaných obecně za „nepřizpůsobivé“ či „problémové“ do ubytoven nebo holobytů.³³

1.2.2 Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit a jejich sociální situace

Obyvatelé sociálně vyloučených romských lokalit nejsou jen Romové. V analýze sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti byl vyčíslen podíl romských obyvatel na celkovém počtu obyvatel jednotlivých zkoumaných sociálně vyloučených romských lokalit a to tak, že v 80% zkoumaných

³¹ Srov. MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osídlech sociálního vyloučení, s. 21.

³² Srov. BARŠOVÁ, A. Problémy bydlení etnických menšin a trendy k rezidenční segregaci v České republice Romové ve městě. In VÍŠEK, P. *Romové ve městě*. Praha: Socioklub, 2002, s. 17.

³³ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti [online]*. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf, s. 27.

lokalit je odhadovaný podíl Romů nadpoloviční a ve více jak 40% přesahuje 90%. Z uvedeného vyplývá, že Romové jako obyvatelé sociálně vyloučených lokalit tvoří statistickou většinu.³⁴

V sociálně vyloučených lokalitách žijí rodiny a jednotlivci s nejnižšími příjmy lokality, závislí na sociálních dávkách, dlouhodobě nezaměstnaní. Obyvatelé lokalit mají ztížený přístup k institucionální pomoci, jsou často odříznuti od společnosti a společenského života.³⁵

Ve většině případů jde o místa, kam jsou vystěhováváni nájemníci, kteří měli problémy s placením nájemného nebo jiných souvisejících služeb (elektriny, vody, plynu, atd.), nebo kteří jsou za „problémové“ pouze považováni.³⁶

Lidé tu žijí ve stavu celkové letargie, nejsou schopni si pomoci vlastními silami, často ani nevědí jak. Nerozumí společenskému prostředí a společenským normám. Žijí v pocitu ohrožení a strachu ze změn a nových věcí. V rámci takových společenství vzniká svět pravidel a hodnot, které jsou daleko od těch většinových. Tito lidé však netvoří homogenní celek, ale jsou vnitřně vysoce diferencovanou skupinou.³⁷

Děti, vyrůstající v těchto lokalitách, automaticky přejímají uvedené modely jednání a celá situace se tak mezigeneračně předává. Většina zdejších dětí navštěvuje speciální školy. Na vyučování se připravují málo nebo vůbec, volný čas tráví často na ulicích, protože většinou nemají jinou možnost, některé děti do školy ani nechodí.³⁸

Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit postupně přijímají pozici nejhůře postavených lidí ve společnosti. Pokud chtějí sociální dno opustit, většinou nemají žádné šance se z této situace vymanit.³⁹

Problémy přesahují hranice sociálně vyloučených lokalit. V obcích, ve kterých nebo při kterých se vyloučené lokality nacházejí, dochází k omezování rozvoje i mimo tyto oblasti. V sociálně vyloučených lokalitách jsou zvýšené výdaje na sociální

³⁴ Srov. MPSV *Analyza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf, s. 15.

³⁵ Srov. MPSV *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce* [online]. Praha: 2007, posl. aktualizace 03.05.2007 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Metodicka_prirucka_TSP.pdf, s. 65.

³⁶ Srov. Tamtéž, s. 66.

³⁷ Srov. Tamtéž, s. 66.

³⁸ Srov. Tamtéž, s. 66.

³⁹ Srov. Tamtéž, s. 66.

zabezpečení obyvatel a na jejich hranicích může docházet k interetnickým konfliktům, které mohou zvyšovat napětí ve společnosti a posilovat předsudky na obou stranách.⁴⁰

V souvislosti s obyvateli sociálně vyloučených romských lokalit se často užívá pojmu romská komunita. Pojem komunita je ale pro označení skupin sociálně vyloučených Romů neadekvátní. Nelze totiž většinou hovořit o sdíleném vědomí skupinové identity spojeném s existencí formalizovaných sociálních vazeb a sdílením stejných vzorců chování, hodnot a postojů. Jde o heterogenní seskupení nukleárních rodin sestěhovaných z různých částí města či měst. O komunitě se dá hovořit pouze tehdy, je-li daná skupina vzájemně pospojována příbuzenskými vazbami souvisejícími s tradiční strukturou romské velkorodiny.⁴¹

V sociálně vyloučených lokalitách dochází ke koncentraci sociálních problémů jejich obyvatel jako je nejistota bydlení, nízká úroveň vzdělání, nezaměstnanost, špatná situace v oblasti zdraví. Vyloučená lokalita se stává pastí pro její obyvatele, kteří se stávají pasivními aktéry bez možnosti vymanit se z jejich území vlastními silami.⁴²

1.2.2.1 Bydlení

V evropském kontextu je právo na bydlení chápáno jako právo na takové podmínky, které umožní všem občanům obstarat si bydlení splňující požadavky na „lidsky důstojné“ ubytování.⁴³ V České republice proběhla tzv. komunalizace bytového fondu, což je převedení bytového fondu do majetku obcí. Tím přešel na obce závazek státu zajišťovat bydlení potřebným.⁴⁴ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) v § 5 odst. 2 uvádí: „*Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb občanů. Jde především o uspokojování potřeb bydlení...*“. Z uvedené citace nevyplývá právo domoci se na obci

⁴⁰ Srov. MPSV *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Metodicka_prirucka_TSP.pdf>, s. 66.

⁴¹ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>, s. 10.

⁴² Srov. Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online]. [cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc>, s. 86

⁴³ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Problémy bydlení Romů*. In *Romové bydlení soužití*. Praha: Socioklub, 2000, s. 15.

⁴⁴ Srov. UHL, P. *Právo a jeho účinky v sociálně vyloučených lokalitách s přihlédnutím k problematice diskriminace a ochrany před ní*. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) *„Romové“ v osídlech sociálního vyloučení*, s. 74.

přidělení bytu, tzn. nezakládá subjektivní právo. V demokratické společnosti bydlení domácnosti odpovídá jejich finanční situaci a jejich aktivitě v tomto směru. Postupné uvolňování trhu s nemovitostmi v České republice přineslo vyšší standart bydlení pro lidi, kteří si ho mohou dovolit, ale zároveň vznikají skupiny lidí, pro které je dosažitelnost levného bydlení ztížena. K těmto skupinám se řadí i romská komunita.

45

Romové patří mezi občany s nižšími příjmy, mají šanci uspokojit svou bytovou potřebu pouze prostřednictvím obecního bytového fondu. Důvodem je neochota dalších subjektů na trhu s byty uspokojovat potřebu bydlení Romů, vede je k tomu obava z budoucí neschopnosti platit nájemné či strach z přelidnění bytu apod.⁴⁶

O pronájmu obecních bytů rozhodují zastupitelstva obcí či rady obcí. Obce mají bytů nedostatek a jsou přidělovány obvykle na základě obecně závazných vyhlášek nebo směrnic, které schvaluje zastupitelstvo obce. Jedním z nejčastějších způsobů je pořádkový systém. Žadatelům jsou přidělovány body podle daných kritérií. Kritéria ale mají nepříznivý dopad na nejhudší uchazeče. Příkladem může být bezdlužnost širší rodiny nebo čistý trestný rejstřík. Tato ustanovení místních vyhlášek jsou protiústavní, ale protože si nikdo nestěžuje, praxe jimi určená běží dál. Jiný přidělovací systém je volná soutěž, byt získá ten, kdo nabídne vyšší nájemné.⁴⁷

Situace na trhu s byty, těžko dosažitelný obecní bytový fond a absence jiné alternativy zajištění bydlení, vede Romy k sestěhování do bytů, k nimž má některá osoba nájemní vztah nebo jiné užívací právo. Romy často neochrání ani existující nájemní vztah na dobu neurčitou.⁴⁸

Ke ztrátě bydlení může dojít porušením práv nájemníků a to tak, že pronajímatel bytu poruší zákon a nájemník se nedokáže bránit. Majitelé bytů používají záminky jako je rekonstrukce bytu bez poskytnutí adekvátního náhradního bytu nebo nabídnutí odstupného za přechod nájemní smlouvy z doby neurčité na dobu určitou.⁴⁹

⁴⁵ Srov. DAVIDOVÁ, E. Problémy bydlení Romů. In *Romové bydlení soužití*, s.15.

⁴⁶ Srov. VALACHOVÁ, K. *Romové a potřeby bydlení* [online]. Český helsinský výbor, 2008 [cit. 25. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2009042106>>.

⁴⁷ Srov. MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „*Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*, s. 28.

⁴⁸ Srov. VALACHOVÁ, K. *Romové a potřeby bydlení* [online]. [cit. 25. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2009042106>>.

⁴⁹ Srov. MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „*Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*, s. 32.

Dalším důvodem je porušení práv nájemníky, mnozí si přivodí výpověď z nájmu bytu vlastním nelegálním nakládáním s ním. Za hrubé porušení a důvod k výpovědi se nejčastěji považuje neplacení nájemného, kdy dluh je vyšší než 3 měsíční nájmy. Zákon také neříká, že dodatečným uhrazením dluhu výpovědní důvod zaniká. Neplacení nájemného má několik důvodů, jedním z nich je finanční situace, kdy jakýkoliv náhlý výdaj způsobí, že nájemník na nájem nemá. Situaci ještě zhoršuje, pokud člen rodiny propadl nějaké formě závislosti (narkomani, alkoholismu či gamblerství). Neplatiči jsou velmi často zadluženi u lichvářů.⁵⁰ Někdy ovšem neplacení nájemného nemá nic společného s příjmy, je způsobeno neochotou plnit povinnosti spojené s užíváním bytu.⁵¹

Častým důvodem k výpovědi z bytu je také to, že nájemník v bytě nechá za úplatu bydlet někoho jiného bez souhlasu majitele. Podobná situace nastane v případě, že poskytne ubytování ve svém bytě příbuzným. Pak mezi nimi vzniknou konflikty a nájemník z bytu odchází, byt pak užívá někdo jiný než má a pokud to zjistí majitel, o bydlení přijdou obě rodiny.⁵²

Romské rodiny prochází postupně různými typy bydlení. Nejdříve to byl obecní byt na dobu neurčitou, poté nájemní smlouva na dobu určitou v obecním bytě či soukromého vlastníka a končí v ubytovnách, ženy a děti v azylových domech nebo putují po bytech svých příbuzných. Tato popsaná posloupnost je v České republice trvalým a charakteristickým jevem, pohyb v opačném směru (od bezdomovectví ke standardnímu bydlení) je naprostou vzácností.⁵³

V České republice vznikl na trhu s byty specifický segment bydlení, který svým způsobem kompenzuje sníženou dostupnost obecních bytů. Někteří pronajímatelé jsou naopak velmi ochotní poskytnout bydlení Romům. Jedná se často o majitele ubytoven či panelových domů, kteří bydlení poskytují romským rodinám za velmi nevýhodných podmínek. Nevýhodné je zejména v ceně ubytování, která je velmi často několikanásobně vyšší než v místě obvyklé tržní nájemné. Pronajímatelé využívají

⁵⁰ Srov. MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, s. 32.

⁵¹ Srov. DAVIDOVÁ, E. Problémy bydlení Romů. In *Romové bydlení soužití*, s.15.

⁵² Srov. MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, s. 34.

⁵³ Srov. Tamtéž, s. 35.

nízkého právního podvědomí a nedostatečnou orientaci na trhu s byty u vyloučených osob či přímo kritickou bytovou situací rodin, které se ocitly bez přístřeší.⁵⁴

Sociálně vyloučení Romové tak žijí trvale v provizoriu, nemají možnost svou bytovou situaci zlepšit. Jejich nájemní smlouvy jsou uzavírány na dobu určitou a nemají záruky, že o své bydlení nepřijdou. Majitelé bytů, ve kterých Romové žijí, se velmi často chovají ke svému majetku nezodpovědně, byty jsou ve špatném technickém stavu, který se zhoršuje, pronajímatelé je neudržují, neprovádějí opravy ani úklid.⁵⁵ Velmi často se jedná o nedostatečně vybavené byty, které mají sociální zařízení mimo byt a někdy je využívá několik domácností. Někdy není dostupná teplá voda a z důvodů neplacení je některým domácnostem odpojována elektřina, v bytech je vlhko a plíseň. V bytech žije nepřiměřený počet osob vzhledem k velikosti bytu. Přeplněnost bytů má dva hlavní důvody: dospělé děti zůstávají žít s rodiči a zakládají rodiny, protože nemají šanci sehnat si vlastní bydlení nebo Romové ubytovávají své příbuzné, kteří přišli o své bydlení.⁵⁶

1.2.2.2 Vzdělání

Vzdělanostní úroveň Romů je nadále nízká v porovnání s většinovou populací (podle sčítání lidu z roku 2001 mělo jen 23% Čechů, ale 65% Romů základní či nižší vzdělání). Základním předpokladem pro zlepšení společenského postavení Romů a pro zastavení mezigeneračního přenosu sociálního vyloučení, které se dotýká významné části z nich, je přitom zvýšení vzdělanosti. Vysoké vzdělanostní nerovnosti ohrožují společenskou soudržnost a přinášejí značné ekonomické ztráty spojené s budoucí nezaměstnaností Romů.⁵⁷

To je způsobeno několika faktory. Jedním z nich je nízká motivace ke vzdělání, Romové nespojují pracovní úspěch se vzděláním. Pohybují se v šedé ekonomice a tam

⁵⁴ Srov. Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online].

[cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc>, s. 73.

⁵⁵ Srov. MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, s. 35.

⁵⁶ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>, s. 30.

⁵⁷ Srov. Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online]. [cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc>, s. 50.

získávají bohatství díky známostem, talentu a osobním kvalitám, ne dosažením určitého vzdělání.⁵⁸

Dalším faktorem je nepřipravenost romských dětí na povinnou školní docházku. Jen malé procento dětí chodí do mateřských škol, ale zároveň je rodina nedokáže na školní docházku připravit. Děti pak vstupují do základní školy s určitým handicapem.⁵⁹

Oproti dřívějším letům se ustupuje od zařazování romských dětí do zvláštních škol a v současné době se snaží základní školy tento handicap romských dětí snižovat vytvářením přípravných tříd, zaměstnáváním romských asistentů a nabídkou zájmových kroužků atraktivních pro romské děti.⁶⁰ Základní školu navštěvuje 72% romských dětí (u ostatních dětí činí podíl 92 %), tj. téměř třetina romských dětí je mimo hlavní vzdělávací proud. Ze základní školy v průběhu povinné školní docházky odcházejí v průměru dvě z desíti romských děvčat a 2,4 romských chlapců. Prospěch ovlivňují také zvýšené absence, v případě romských dětí jsou absence proti jejich vrstevníkům téměř trojnásobné.⁶¹

Většina 68 % romských dětí se hlásí na učňovské obory, které dokončí jen polovina z nich. Důvody neukončení následného vzdělání jsou špatná volba oboru, vliv nestudujících vrstevníků, těhotenství, absence, špatná adaptace na nové prostředí a ekonomická náročnost studia.⁶²

Existuje procento dětí, které po absolvování povinné školní docházky nenastupují do dalšího vzdělávání. Rodiče jim to někdy záměrně znemožní, nechťejí, aby se jim dítě odcizilo a jezdilo do školy do jiného města. Dívky nechávají doma z praktických důvodů, aby pomáhaly matce s mladšími dětmi.⁶³ „Vysoké procento dětí bude bez kvalifikace a s neukončeným vzděláním zřejmě kopírovat životní osud svých rodičů,“ komentuje výsledky studie Ivan Gabal. Nezaměstnanost a nízké platy Romů,

⁵⁸ Srov. HŮLOVÁ, K.; STEINER, J. Romové na trhu práce. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, s. 96.

⁵⁹ Srov. ŠIMÍKOVÁ, I. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In NAVRÁTIL, P. Romové v české společnosti, s. 65.

⁶⁰ Srov. HŮLOVÁ, K.; STEINER, J. Romové na trhu práce. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, s. 95.

⁶¹ Srov. MŠMT *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit* [online]. Praha: GAC, 2009 [cit. 1. prosince 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Vzdelanostni_drahy_a_sance_romskych_deti.pdf>, s. 23-24.

⁶² Srov. KOSTLÁN, F. *Mnoho romských dětí z ghett vystuduje pouze základní školu* [online]. Praha: Romea.cz, 29. 12. 2010 [cit. 1. prosince 2012]. Dostupné na WWW:

<<http://www.romea.cz/cz/zpravy/mnoho-romskych-deti-z-ghett-vystuduje-pouze-zakladni-skolu>>.
⁶³ Srov. BALABÁNOVÁ, H. Romské děti v systému českého základního školství a jejich následná profesionální příprava a uplatnění. In *Romové v České republice*, s. 340.

zapříčiněné zvláště nižším vzděláním, stojí státní pokladnu nejméně 16 miliard korun ročně.⁶⁴

1.2.2.3 Zaměstnanost

Do roku 1989 většina Romů pracovala, po roce 1990 v důsledku ekonomické transformace docházelo k snižování stavů zaměstnanců v průmyslových podnicích. Tím začal obecný trend trvající dodnes, snižování pracovních příležitostí pro nekvalifikované a málo kvalifikované síly. Zároveň je požadována stále vyšší úroveň kvalifikačních předpokladů, což Romům stěžuje znovuzачlenění na trh práce. Romové v České republice jsou dlouhodobě postiženi vysokou mírou nezaměstnanosti a velmi často se jedná o dlouhodobou nebo opakovanou nezaměstnanost.⁶⁵

„Výzkum Světové banky „Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů“ ve sledovaných lokalitách dokládá, že v roce 2008:

- *pouhých 27 % Romů v produktivním věku mělo zaměstnání ve srovnání s celostátním průměrem, kde mělo zaměstnání 66 % ekonomicky aktivních obyvatel; dalších 12 % Romů mělo pouze příležitostná zaměstnání;*
- *romské ženy v nejproduktivnějším věku participují na trhu práce méně (32 %) ve srovnání s celkovým podílem českých žen (62 %);*
- *romští muži v nejproduktivnějším věku jsou rovněž méně ekonomicky aktivní, pouze 63 % romských mužů jsou součástí pracovní síly, zatímco mezi českými muži tento podíl tvoří 95 %;*
- *42 % romské mládeže ve věku 15–24 let včasně vstupuje na trh práce ve srovnání s celostátním průměrem, kde je ekonomicky aktivních 32 % mládeže;*
- *starší Romové ve věku 55–64 let naopak převyšují svůj protějšek v ekonomické aktivitě o 2 %, pravděpodobně z důvodu, že nesplňují podmínky nároku na starobní důchod.*⁶⁶

⁶⁴ Srov. KOSTLÁN, F. *Mnoho romských dětí z ghett vystuduje pouze základní školu* [online]. [cit. 1. prosince 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.romea.cz/cz/zpravy/mnoho-romskych-deti-z-ghett-vystuduje-pouze-zakladni-skolu>>.

⁶⁵ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf, s. 42.

⁶⁶ Úřad vlády České republiky *Koncepce romské integrace na období 2010 -2013* [online]. Praha: 2009 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:< <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>>, s. 31.

Měněcenné postavení Romů na trhu práce má mnoho vzájemně působících příčin, mezi jinými to jsou:

1. Nedostatečná motivace k práci způsobená strukturou rozšířených romských rodin
 2. Nedostatečné vzdělání
 3. Nízká mobilita
 4. Upřednostňování práce na černo
 5. Zadluženost
 6. Diskriminace
1. Většina nukleárních romských rodin je závislá na pomoci dalších spřízněných nukleárních rodin, které jim v době nouze poskytují peníze, jídlo či bydlení. Vytváření těchto solidárních sítí je velice běžné, chudí Romové nemají úspory, které by mohli v dobách nouze využít. Solidární sítě distribuují příjmy rovnostářsky, a tak bohatší dávají více, než přijímají, což působí demotivačně na snahu hledat si zaměstnání. Jelikož výdělek je sdílen všemi, zatímco úsilí vynaložené na jeho získání nikoli.⁶⁷
 2. Romové nemají většinou žádnou či minimální kvalifikaci, přitom po nekvalifikované pracovní síle je malá poptávka a tuto práci jsou ochotni za menší ohodnocení dělat dělníci z východní Evropy, především z Ukrajiny. Tato konkurence snižuje již tak nízké mzdy v tomto sektoru a zhoršuje postavení Romů nejen na oficiálním trhu práce, ale také ve sféře práce „na černo“.⁶⁸
 3. V České republice je obecně problém nízké mobility trhu práce, trh s byty je regulován a tak nalézt bydlení v oblastech s pracovními příležitostmi je obtížné. Romové čelí více překážkám vůči mobilitě než ne-Romové. Jsou ekonomicky závislí na rodinných sítích, a tak se málokdy stěhují jinam než k příbuzným. Dalším faktorem je také silná diskriminace na trhu s bydlením. Pokud se Romové stěhují, není to za lepší práci, ale protože přišli o bydlení. Bydlení pak hledají v lokalitách,

⁶⁷ Srov. HŮLOVÁ, K.; STEINER, J. Romové na trhu práce. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osídlech sociálně vyloučení, s. 92.

⁶⁸ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf, s. 43.

kde je dostupné, a to bývá v neprosperujících oblastech, kde je vysoká míra nezaměstnanosti.⁶⁹

4. Mnoho oficiálně nezaměstnaných Romů pracuje „na černo“, tj. v zaměstnaneckém poměru bez uzavřené smlouvy, bez odvodů daní a pojistného. Zároveň tito nelegálně pracující pobírají sociální dávky či invalidní důchod. Takovýto nechráněný poměr je velmi rizikový.⁷⁰ Při práci „na černo“ je nedostatečná bezpečnost práce, stává se také, že nelegálně pracující nedostane za odvedenou práci plat. Práce „na černo“ je často tolerována místními úřady, protože pomáhá udržovat základní pracovní návyky.⁷¹
5. Dluhy mohou být hlavní bariérou pro vstup zadlužených Romů na legální trh práce, protože příjmy z práce „na černo“ nemohou být zabaveny.⁷²
6. Romové jsou diskriminováni ze strany zaměstnavatelů, diskriminace má většinou příčinu ve všeobecně rozšířených předsudcích a stereotypch o pracovní morálce Romů.⁷³

1.2.2.4 Finance

Chudoba a nízké příjmy Romů jsou spojené s jejich znevýhodněnou situací na trhu práce. Dlouhodobě nezaměstnaný má příjmy pouze z dávek sociální péče, které dorovnávají příjmy do životního minima osob společně posuzovaných. Životní minimum není konstruováno na dlouhodobou ztrátu příjmů, ale aby překlenovalo pouze krátkodobou nepříznivou sociální situaci, vzniklou nejčastěji ztrátou zaměstnání, do okamžiku nalezení nového pracovního místa, není v něm zahrnuto riziko ztráty zaměstnání až na několik let.⁷⁴

⁶⁹ Srov. HŮLOVÁ, K.; STEINER, J. Romové na trhu práce. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*, s. 98.

⁷⁰ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf, s. 45.

⁷¹ Srov. HŮLOVÁ, K.; STEINER, J. Romové na trhu práce. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*, s. 102.

⁷² Srov. Tamtéž, s. 101.

⁷³ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf, s. 45.

⁷⁴ Srov. ŠIMÍKOVÁ, I. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*, s. 66.

Tabulka č. 1 Částky životního minima platné od 1. ledna 2012 v Kč za měsíc

pro jednotlivce	3 410 Kč
pro první osobu v domácnosti	3 140 Kč
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem pro nezaopatřené dítě ve věku	2 830 Kč
do 6 let	1 740 Kč
6 až 15 let	2 140 Kč
15 až 26 let (nezaopatřené)	2 450 Kč

Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti.⁷⁵

Rychle přibývá také romských rodin, které se dostávají do situace neplatičů, protože z objektivních i subjektivních důvodů nemají dostatek finančních prostředků, které by jim umožnily plnit jejich povinnosti.⁷⁶ Typické dluhy jsou nedoplatky za elektřinu a plyn, dluhy na nájemném, na zdravotním pojištění a neuhrazené pokuty. Další dluhy vznikly nesplácením hotovostních půjček, leasingů, ručení příbuzným. Potřeba hotovosti je v romských rodinách obrovská a po vyčerpání všech jiných způsobů a když už nezbyvá co zastavit, neodolají službám lichvářů. Lichváři zneužívají sociální situace dlužníků a vyžadují úrokové míry až 100% za měsíc, oproti legálním institucím využívají k vymáhání splátek i násilí.⁷⁷

Romské rodiny často spouštějí bludný kruh dluhů, kdy se dlužníci snaží uhradit své pohledávky dalšími půjčkami, kritickým okamžikem je situace, kdy dlužníci přestávají být schopni splácet své závazky. Zadlužení rodin žijících v podmínkách sociálního vyloučení je jednou z největších překážek v jejich integraci.⁷⁸

1.2.2.5 Zdraví

V České republice je legislativou garantován rovný přístup občanů ke zdravotní péči, ale existují skupiny obyvatelstva, u kterých je přístup ke zdravotní péči ohrožen. Jedna z nich jsou sociálně vyloučení Romové. Z provedených výzkumů vyplývá, že tato

⁷⁵ Srov. *Životní a existenční minimum* [online]. Posl. aktualizace 4. 1. 2013 [cit. 7. ledna 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/11852>>.

⁷⁶ Srov. MPSV *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Methodicka_prirucka_TSP.pdf>, s. 69.

⁷⁷ Srov. HŮLOVÁ, K.; STEINER, J. Romové na trhu práce. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osídlech sociálního vyloučení, s. 101.

⁷⁸ Srov. Úřad vlády České republiky *Koncepce romské integrace na období 2010 -2013* [online]. [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:< <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>>, s. 41.

cílová skupina vykazuje horší zdravotní stav ve srovnání s majoritní populací.⁷⁹ Dle odhadů je podíl osob pobírajících částečný či plný invalidní důchod mezi obyvateli sociálně vyloučených lokalit několikanásobně vyšší, než jaký je v celkové populaci České republiky.⁸⁰

Romové nejčastěji trpí nemocemi kardiovaskulárního oběhu, respiračními chorobami, žaludečními, jaterními a střevními potížemi, také neurologická, gynekologická a rakovinná onemocnění jsou u Romů častější než u příslušníků většinové populace. Romové méně vyhledávají lékařskou pomoc.⁸¹

Romské děti se rodí s nižší porodní váhou a je také nižší podíl proočkovaných romských dětí (95%) ve srovnání s neromskými (98%). Horší zdravotní stav není způsoben jen postojem Romů ke zdraví a nižší orientací v oblasti prevence nemocí a zdravotní péče, ale i horšími socioekonomickými podmínkami jejich života.⁸²

Většina z bytů v sociálně vyloučených lokalitách nesplňuje základní hygienické podmínky k bydlení, zdi těchto bytů jsou vlhké, pokryté plísněmi a někdy velmi špatně vytopitelné. Rodiny žijící v sociálně vyloučených lokalitách nemají k dispozici vlastní zdroj teplé vody a toaletu sdílí se svými sousedy.⁸³

Na zdraví obyvatel sociálně vyloučených lokalit má negativní vliv špatná životospráva. Zvláště špatné stravovací návyky, které se projevují konzumací tučných a sladkých jídel, nepravidelností stravování. Vliv má také kouření, často v přítomnosti dětí nebo v těhotenství a konzumace alkoholu, případně jiných návykových látek.⁸⁴

⁷⁹ Srov. Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online].

[cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc>, s. 78.

⁸⁰ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>, s. 85.

⁸¹ Srov. KLÍČOVÁ, K. Životní podmínky Romů v České republice v mezinárodním srovnání v kontextu rizik etnického významu. In SIROVÁTKA, T. (ed) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 107.

⁸² Srov. Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online]. [cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc>, s. 80.

⁸³ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>, s. 85.

⁸⁴ Srov. Tamtéž, s. 85.

2 Rodina a specifika romské rodiny

Dnes je přiměřenější mluvit o rodinném soužití lidí než o rodině. Citová vazba je jádrem tohoto soužití, dospělí partneři mohou být opačného i stejného pohlaví. Citová vazba, v níž má významnou roli sexualita, antikoncepčními technikami osvobozená od své reprodukční funkce, je podporována ustálenými způsoby komunikace a ritualizovanými událostmi, ale nedokáže odolat negativní emocionální bilanci jednoho z partnerů. Sňatek, a to ani církevní, nezaručuje garanci trvalosti soužití. Existují rodinná soužití, kde žije jen jeden dospělý s dítětem či dětmi. Tady je poutem jen rodičovství.⁸⁵

Tradiční pojem rodina dostává široký a neostrý význam. Existuje množství forem rodinného soužití zahrnující všechny myslitelné kombinace biologického příbuzenství, legalizovaných i nelegalizovaných vztahů mezi dospělými i dětmi.⁸⁶

Mění se také tradiční vymezení funkcí rodiny, protože některé z funkcí začal od konce 19. století v Evropě přebírat stát. V současné době má v západní civilizaci rodina zejména tyto funkce:

- podporování socializace – výchova dětí
- vztahovou podporu dospělých
- ekonomickou podporu všech členů

V prvních dvou funkcích nebude rodina zastupitelná nikdy. Nepříznivé účinky výchovy v jiném než rodinném prostředí se označují jako sociální deprivace.⁸⁷

„Pokud hovoříme o rodině ve většinovém českém kontextu, máme převážně na mysli neukleární rodinu (tj. rodiče a děti). Zajímáme-li se o rodinu romskou, musíme optiku rozšířit. Romská rodina je mnohem větší, vícegenerační a na rozdíl od majoritní rodiny je také více ekonomicky a sociálně provázaná.“⁸⁸

⁸⁵ Srov. MATOUŠEK, O.; PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010, s. 13.

⁸⁶ Srov. Tamtéž, s. 13.

⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 14.

⁸⁸ NAVRÁTIL, P.; ŠIŠLÁKOVÁ, M. Podmínky výchovy v romských sociálně vyloučených rodinách. In SIROVÁTKA, T. (ed) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 141.

Pro Roma má příslušnost k rodině zásadní význam, Rom se s ní identifikuje, stává se součástí její struktury, přijímá její pravidla, kulturu a etické normy.⁸⁹

Romské děti bývají vychovávány v širší rodině s větším počtem sourozenců a jsou od útlého věku vedeny k samostatnosti a brzy s nimi rodiče jednají jako s dospělými lidmi, rovnocennými partnery. Zasnobování do problémů dospělých je také jeden z důvodů, kromě rasových somatických znaků, proč dříve dospívají.⁹⁰ Výchova v romské rodině je z větší části výchovou funkcionální než intencionální, na neromského pozorovatele to dělá dojem, že se žádná výchova neuskutečňuje, vše se děje mimochodem při jiných činnostech.⁹¹

Přístup romských rodičů k výchově dětí je charakterizován větší emocionalitou a je tedy bližší k indické než západní kultuře. Romské děti jsou více respektovány ve svých pocitech a přáních.⁹² Disciplinovány jsou děti jen málo a spíše nahodile, hranice jsou jim vymezovány nesystematicky a impulzivně, jen málo jsou vedeny k autoritě, a to i té rodičovské. Trestány jsou zejména fyzickými tresty, které si nekladou výchovné cíle. Toto pojetí výchovy je příčinou mnoha bariér, protože ve škole a později i v zaměstnání se počítá se schopností systematické a načasované aktivity, s dovedností odkládat uspokojování svých potřeb, s ochotou bojovat s překážkami. Romské děti k žádné z těchto kompetencí vedeny nejsou.⁹³

V romských rodinách jsou děti významnou hodnotou, rodiče mají ke svým dětem vřelé citové pouto, které se ovšem projevuje odlišně od vztahů rodičů a dětí v majoritních rodinách. Specifický je častý fyzický kontakt matky s dítětem, bezprostřednost a vyšší emotivita, které dětem prospívají a stimulují jejich zrání. Emoční pouto a důraz na sociální soudržnost rodiny (komunity) dítěti umožňuje brzké začlenění do života primární skupiny, děti v rodinách rozvíjejí své sociální kompetence,

⁸⁹ Srov. HÁJKOVÁ, M. Rodina a zvyky slovenských Romů usazených v České republice. In ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturální společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001, s. 137.

⁹⁰ Srov. BALABÁNOVÁ, H. Romské děti v systému českého základního školství a jejich následná profesionální příprava a uplatnění. In *Romové v České republice*, s. 338.

⁹¹ Srov. SEKÝT, V. Romské tradice a jejich konfrontace se současností. In *Analýza sociálně ekonomické situace romské populace v České republice s návrhy na opatření* [online]. Praha: Socioklub, 2003 [cit. 20. prosince 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.socioklub.cz/docs/vyzkum_situace_romske_populace.pdf>, s. 435.

⁹² Srov. HÁJKOVÁ, M. Rodina a zvyky slovenských Romů usazených v České republice. In ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturální společnosti 21. století*, s. 139.

⁹³ Srov. NAVRÁTIL, P.; ŠÍŠLÁKOVÁ, M. Podmínky výchovy v romských sociálně vyloučených rodinách. In SIROVÁTKA, T. (ed.) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 155.

kteře jsou v určitém směru vyvinuty více než u dětí ne-Romů ve stejném věku. Silné citové pouto má také své stinné stránky, v důsledku lásky k dítěti není vyžadováno plnění povinností, jako je například vstávání do školy.⁹⁴

Dominantní postavení má v romské rodině muž, pokud žije více nukleárních rodin pohromadě, hlavní slovo má nejstarší muž.⁹⁵ Patriarchální způsob života Romů dokazuje také to, že o obživu rodiny se stará žena, mužovy příjmy jsou určeny na zvláštní příležitosti např. svatby a pohřby.⁹⁶ Žena stojí v romské rodině v pozadí, stará se o výchovu dětí, čistotu a ekonomickou stránku domácnosti. Romové také tolerují to, když muž ženu občas uhodí, jako projev jeho lásky k ní.⁹⁷

Romové kladou velký důraz na rodinu, protože necítí svou identitu jako jednotlivci, ale jako celek (rod, rodina). Díky této kolektivní identitě projevují vůči členům své rodiny vysokou míru solidarity. Tím je poskytována také vysoká míra jistoty a bezpečí uprostřed nepřátelského světa majority.⁹⁸

3 Současná situace ve vybrané lokalitě Volary

Ve zprávě o stavu romské menšiny v kraji za rok 2011 je označována za sociálně vyloučenou romskou lokalitu ve Volarech ulice 5. května, respektive dva domy v této ulici č. 144 a 145, s počtem obyvatel okolo 101 - 150.⁹⁹

V současné době jsou tyto dva domy již prázdné. Jejich vlastník, město Volary, byl nucen z důvodu špatného technického stavu domů nájemníky vystěhovat. Nájemcům

⁹⁴ Srov. NAVRÁTIL, P.; ŠIŠLÁKOVÁ, M. Podmínky výchovy v romských sociálně vyloučených rodinách. In SIROVÁTKA, T. (ed) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 154.

⁹⁵ Srov. HÁJKOVÁ, M. Rodina a zvyky slovenských Romů usazených v České republice. In ŠIŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*, s. 137.

⁹⁶ Srov. ŠEVČÍKOVÁ, S. Hodnoty a zvyky Romů v České republice. In SIROVÁTKA, T. (ed) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 125.

⁹⁷ Srov. HÁJKOVÁ, M. Rodina a zvyky slovenských Romů usazených v České republice. In ŠIŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*, s. 138.

⁹⁸ Srov. ŠEVČÍKOVÁ, S. Hodnoty a zvyky Romů v České republice. In SIROVÁTKA, T. (ed) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 124.

⁹⁹ Srov. SLIVKA, R. *Zpráva o stavu romské menšiny v kraji za rok 2011* [online]. České Budějovice: Jihočeský kraj, 2012 [cit. 26. prosince 2012]. Dostupné na WWW: <[http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par\[id_r\]=59738&par\[view\]=0](http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par[id_r]=59738&par[view]=0)>, s. 4.

s platnými nájemními smlouvami na dobu neurčitou nabídl ve městě náhradní bydlení, ostatní nájemníci si museli nové bydlení sehnat sami.

Dle odhadu Městského úřadu ve Volarech dnes žije ve městě 200-250 Romů, ale dle informací z Českého statistického úřadu se k romské národnosti přihlásilo při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 12 osob a v roce 2011 11 osob; údaje jsou zpracovány dle místa trvalého pobytu.¹⁰⁰ Romové v současnosti bydlí ve Volarech roztroušeni po městě.

Ve Volarech funguje ve dvou budovách mateřská škola a kromě základní školy je zde také pobočka Základní praktické školy ve Vimperku. V základní škole je psycholog, se kterým spolupracuje i mateřská škola. Pro děti, které nenavštěvovaly mateřskou školu, nabízí základní škola přípravný ročník.

Ve Volarech je také zajištěna základní lékařská péče praktických lékařů pro dospělé i děti, zubařské ordinace a gynekologicko- porodnická praxe.

Město Volary je obec s pověřeným obecním úřadem, proto je na obci pro celý správní obvod pověřeného úřadu sociální pracovník. Ve městě má kontaktní pracoviště i Úřad práce České republiky, krajská pobočka České Budějovice. Ve městě poskytují své služby i neziskové organizace - Portus Prachatice, Farní charita Prachatice se svým programem Most naděje a občanské sdružení Prevent.

4 Metodika výzkumného šetření

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zmapování sociální situace rodin, které žily v sociálně vyloučené romské lokalitě Volary v ulici 5. května. Sociální situaci popisují podle čtyř předem daných okruhů: bydlení, vzdělání a zaměstnanost, finance a zdraví.

¹⁰⁰ ŠPILAUEROVÁ, D. Re: *Informace ze sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011* [elektronická pošta] Message to: Šárka Kožková. 16. října 2012 [cit. 25. prosince 2012]. Osobní komunikace, citováno se svolením autora.

4.2 Výběr respondentů

Respondenti byli vybíráni za základě předchozího bydliště v ulici 5. května č.p. 144 a 145. Konkrétní osoby, se kterými rozhovory proběhly, byly vybrány dle pravděpodobnosti jejich ochoty rozhovor poskytnout. Při výběru nebylo určeno věkové rozhraní. Rozhovory probíhaly v bytech respondentů.

4.3 Sběr dat

Výzkum probíhal metodami kvantitativního výzkumu i kvalitativního výzkumu, technikou analýzy úředního dokumentu a technikou strukturovaného rozhovoru. Analýzou spisů na Městském úřadě ve Volarech jsem získala osobní anamnézu respondentů. Techniku strukturovaného rozhovoru jsem zvolila, protože je pro Romy vhodnější a v průběhu rozhovoru mohu zjistit, zda dotazovaný otázkám rozumí. Dotazovaný může ukázat své pohledy a názory a je možné rozhovor přizpůsobit konkrétním podmínkám situace dotazovaného.¹⁰¹

Strukturovaný rozhovor minimalizuje variaci otázek kladených dotazovanému, a tím se redukuje pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech budou výrazně strukturně lišit.¹⁰²

Rozhovor byl strukturován do 4 hlavních okruhů, které jsou zaměřeny na bydlení, vzdělání a zaměstnanost, finance, zdraví (viz příloha I.).

4.4 Metodika vyhodnocení dat

Rozhovory byly zaznamenávány na diktafon a následně nedoslovně přepsány do kazuistik. (viz příloha II.) Zjištěná fakta byla pak jednotlivě porovnávána podle jednotlivých okruhů.

¹⁰¹ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 166.

¹⁰² Srov. Tamtéž, s. 173.

5 Vyhodnocení kazuistik

5.1 Výzkumná oblast bydlení

Vybraní respondenti žijí v městských domech, v bytech soukromých vlastníků, ale i v družstevních bytech, které si pronajímají od členů družstva. Všechny byty mají své vlastní sociální zařízení a koupelnu. V městských bytech žijí respondenti Petra a Marek, Erika, Irena, Drahomíra, Ludmila a Marie, jedná se o byty se sníženým nájemným, protože v nich není centrální vytápění. Ostatní respondenti mají centrální vytápění. Tabulka č. 2 Bydlení nám ukazuje, jakou formu bydlení respondenti užívají, jak velký mají byt, celkový počet osob žijících v bytě a náklady na bydlení.

Tabulka č. 2 Bydlení

	Nájemní smlouva	Podnájemní smlouva	Bez nájemní smlouvy	Velikost užívaného bytu	Počet osob v bytě.	Náklady na bydlení
Lenka		na 6 měsíců		3+1	5	8 960 Kč
Petra a Marek	na 1 rok	x	x	3+1	5	4 000 Kč *
Erika	na dobu neurčitou	x	x	3+1	4	8 130 Kč
Irena	x	x	u příbuzných	3+1	9	9 400 Kč
Drahomíra	x	x	u příbuzných	3+1	10	neví
Ludmila	na 1 rok	x	x	1+1	6	5 200 Kč
Ladislava	na dobu neurčitou	x	x	2+1	6	6 000 Kč
Dominika	na 1 rok	x	x	3+1	4	8 000 Kč
Mário		na 3 měsíce	x	1+1	6	7 500 Kč
Marie	na dobu neurčitou	x	x	3+1	7	7 750 Kč

*náklady na bydlení jsou uvedeny bez nákladů na topení

Z uvedené tabulky vyplývá, že jenom 3 rodiny mají uzavřenou smlouvu na dobu neurčitou, a tak mají v případě řádného placení nájmu jistotu bydlení. Nejkratší smlouvu má respondent Mário, který má podnájemní smlouvu na 3 měsíce.

Respondenti Lenka, Drahomíra a Mário nemají v bytě, ve kterém žijí, trvalý pobyt, což jim znemožňuje žádat o příspěvek na bydlení. Lence proto vyplácí úřad práce

doplatek na bydlení jako případ zvláštního zřetele, pak se nevyžaduje trvalý pobyt v bytě.

Respondenti Erika, Irena, Mário a Marie uvedli, že majitel v bytě neprovádí potřebné opravy, ostatním respondentům opravy provádí, ale občas vyžaduje spoluúčast.

Irena: *„Nedělá nic, přijde, co byste chtěli, dlužíte na vodě, a to že nám nefunguje bojler a musíme ohřívat vodu pro děti na koupání na plotně, ho nezajímá.“*

Se současným bydlením jsou celkem spokojeni respondenti Lenka, Ladislava a Mário. Přestěhovat se do jiného bytu by chtěli respondenti Petra a Marek, Ludmila, ale nechtěli by bydlet v panelovém domě.

Ludmila: *„No spokojená nejsem, je to malý a je tam plíseň, mám astmatickou holku a musím furt lítat po doktorech, chtěla bych něco většího, ale ne panelák.“*

Marek: *„Chodby jsou zvěřinec, sousedi jsou hluční a dělají všude bordel, máme nové kůlny a už teď jsou plné krámů z popelnic. Stěhovali bysme se hned, ale někam po Volarech a nechceme do paneláku, tam bych umřel.“*

Naopak do panelového domu by se rádi přestěhovali respondenti Erika, Irena a Marie.

Marie: *„Máme zažádáno o výměnu bytu, v našem bytě je plíseň, jsou tu vlhký sklepy a jde nám to až do bytu. Jirka to furt stříká savem, ale to nepomáhá. Okna taky netěsní, chtěli bychom do paneláku, žádné topení a teplo furt.“* Drahomíra žije u rodičů přechodně a nespecifikovala jaký by chtěla nový byt.

Drahomíra: *„S bydlením je to blbý, o barák jsem přišla, když byl manžel zavřenej, prostě jsem to neutáhla. Nyní sháníme, ale všude chtěj kauce kolem 10 000 Kč, na to nemám.“*

Na špatné hygienické podmínky v bytě, hlavně na plíseň, si stěžují respondenti Erika, Mario, Ludmila a Irena, které v době rozhovoru netekla z důvodu rozbitého boileru v bytě teplá voda.

5.2 Výzkumná oblast vzdělání a zaměstnání

Všichni respondenti uvedli, že mají základní vzdělání. Respondenti Marek, Petra, Irena, Ludmila a Mário absolvovali zvláštní školu, ostatních 6 absolvovalo základní školu. Respondentky Lenka, Drahomíra a Marie nedokončily učňovské obory, které studovaly.

Z 38 dětí nebo vnoučat našich respondentů docházelo nebo dochází do mateřské školy 19 dětí, 5 dětí, kteří navštěvují mateřskou školu, dochází ještě do přípravného

ročníku základní školy. Děti, které nechodí nebo nechodily do mateřské školy, nedochází nebo nedocházely ani do přípravného ročníku základní školy.

Základní školu absolvovalo nebo absolvuje z 38 dětí v mém výzkumu 18 dětí, 12 dětí navštěvuje nebo navštěvovalo základní praktickou školu, u ostatních dětí nebyla započata povinná školní docházka.

Pro 7 respondentů je vzdělání v životě důležité, ale jen 2 děti: Dana, dcera respondentky Ludmily, a Jaroslav, syn respondentky Dominiky, navštěvují střední odborné učiliště, oba dva obor kuchař číšník.

Pro Dominiku je vzdělání jejích dětí důležité. *„Určitě je, aby se víc chytli v práci, když se nevyučí, budou sedět doma na podpoře a čekat, co jim kdo dá.“*

Erika na otázku, zda je pro ni vzdělání důležité, odpověděla, že neví.

Pro Ladislavu vzdělání důležité není. *„Kam by je zvali vyučený, stejně by seděli doma, tak na co.“*

O vlivu vzdělání na budoucí uplatnění pochybuje Ludmila. *„Učitelka Dany říkala, že když půjde dál, tak si lépe najde zaměstnání. No to určitě, když tam přijde a uvidí ji, stejně ji nevezmou, protože je cikánka.“*

Irena na otázku, zda je vzdělání důležité, odpověděla: *„Jo je, ale moje děti na to nemají. Nechtějí se učit, nechtějí ani ráno vstávat. Irena bude letos končit a bude taky na pracák jako Pavel.“*

Žádný z respondentů by si už vzdělání doplnit nechtěl, jen Lenka, Marie a Dominika by si rády udělaly rekvalifikační kurz, ale nespecifikovaly jaký, jen Lenka se vyjádřila, že by po mateřské dovolené ráda pracovala s lidmi.

Z deseti rodin respondentů je zaměstnaná jen Ladislava, která pracuje u Technických služeb Volary. Respondentky Lenka, Irena a Ludmila jsou na mateřské dovolené, Erika pečuje o vnuka, který je závislý na péči jiné osoby ve druhém stupni. Exmanžel Eriky není veden v evidenci úřadu práce, protože byl uznán invalidní ve třetím stupni bez nároku na výplatu invalidního důchodu. Jejich syn Jiří byl sankčně vyřazen z úřadu práce a manžel Ludmily nemůže být veden v evidenci úřadu práce, protože nemá jako občan Slovenské republiky vyřízený trvalý pobyt na území České republiky. Ostatní respondenti jsou vedeni v evidenci úřadu práce. V minulosti byli všichni respondenti vedeni v evidenci úřadu práce. Respondentka Petra a manželka respondenta Mária v životě nikdy nepracovaly.

Respondenti uváděli, že v minulosti vykonávali manuální práce jako dělníci v Jihočeských dřevařských závodech, dělníci v lese, šičky, pomocné síly v kuchyni nebo pokojské.

Jen respondentky Erika a Dominika uvádějí, že si nepřivydělávají brigádami a nepracují bez pracovní smlouvy. Dominika přes léto pracuje na smlouvu a Erika pečuje o svého vnuka. Bez pracovní smlouvy pracují muži a nejčastějším způsobem přivýdělku je sběr železa, pomoc při zpracování dříví v domácnostech nebo s úklidem sněhu. Ženy si přivydělávají přes léto sběrem lesní plodů, které následně prodávají po domácnostech nebo u silnice turistům.

Lenka o práci Luboše bez smlouvy říká: *„No nějaký ten melouch dělá, jako pomocný zedník nebo když někdo chce vyklidit půdu nebo sklep. Jenže někdy ani peníze nevidí nebo mnohem míň než slíbí, stojí to za hovno, když není smlouva.“*

Irena říká, že manžel shání brigády čím dál hůř. *„Sehnat brigády je furt těžší, chtějí na to papír, jsou za to pokuty a v zimě stejně nic není. Když jsme měli ještě auto, dělal sběr, ale bez auta to nejde, teď je to blbý.“*

Respondenti uvádí, že si brigády hledají přes příbuzné a známé.

Marek: *„Někdy přijde švagr, že něco sehnal, tak jdu s ním, a když mám něco já, tak ho taky vezmu, ale nikoho jiného, nevyplatilo se mi to.“*

Marie o způsobu shánění brigád druha Jiřího říká: *„Někdy chodí po domech on, a když něco sežene, tak řekne švagrovi a i obráceně. Musíme si pomáhat, doba je blbá.“*

Za prací by se respondenti nestěhovali, chtějí zůstat ve Volarech. Ochotu přestěhovat se kvůli práci projevila jen Drahomíra. *„Kdybych dostala byt s prací, stěhuju se hned.“*

Dojíždět za prací by byla ochotna Lenka, ale jen do Prachatic, Mário, Marek a Petra by dojížděli jen v případě, že práce bude dostatečně ohodnocena.

Irena na otázku, zda by byla ochotna za prací dojíždět nebo se přestěhovat, odpověděla: *„Dojíždět ne, to ne, tady by se hodil nějaký úklid, máma by pohlídala malou. Stěhovat bych se taky nestěhovala, děti tu mají školu a jsme tu zvyklí.“*

Žádnému z respondentů nenašel úřad práce v posledních 5 letech zaměstnání a nikdo také nevykonával veřejně prospěšné práce.

Petra: *„Když je ve Volarech volné místo, všichni už to ví, jen na úřadu ne a stejně je to domluvené předem, Romáka by stejně nevzali.“*

Ludmile úřad práce volná místa nabízel. „*Pracák mě tam poslal, že mají volno, tak jsem tam šla. Museli jsme odtud nosit razítka, že jsme tam byli. Razítka mi dali, ale řekli, že místo je už obsazený. Nikdo nevezme cikánku.*“

5.3 Výzkumná oblast finance

Lenka a Ludmila pobírají rodičovský příspěvek 3 800 Kč. Erika a Marie pečují o osoby ve stupni závislosti I. lehká závislost a stupni II. středně těžká závislost, z důvodu nízkých příjmů jsou jim příspěvky na péči zvýšeny o 2 000 Kč. Všichni respondenti pobírají přídatky na děti dle jejich věku - od 500 Kč do 700 Kč na jedno dítě.

Kromě respondentů Lenky, Mária a Ireny všem ostatním přispívá úřad práce na náklady spojené s bydlením příspěvkem na bydlení. Doplatek na bydlení ze systému hmotné nouze pobírají Erika a Lenka. Invalidní důchod pobírají Jiří druh Marie, otec Drahomíry a Irenin otec. Starobní důchod pobírají matky Drahomíry a Ireny. Všem respondentům doplácí úřad práce dávkou hmotné nouze příspěvkem na živobytí do životního minima společně posuzovaných osob.

Finanční situaci rodin Eriky a Marie zlepšuje příspěvek na péči, který se nezapočítává do celkových příjmů společně posuzovaných osob pro výpočet dávků ze systému hmotné nouze. Také příjem ze zaměstnání Ladislavy je započítáván jen ze 70 % a zvyšuje se tím přiznaný příspěvek na živobytí, protože ostatní příjmy jako výživné nebo důchody jsou započítávány 100%. Celkové příjmy snižují také přiměřené náklady na bydlení, které mohou dosáhnout až do 30% příjmů rodiny.

Z uvedeného vyplývá, že nejnižší oficiální příjmy má rodina Mária, protože jejich jedinými příjmy pro výpočet výše příspěvku na živobytí jsou přídatky na děti. Mário nepobírá také žádnou jinou dávku než příspěvek na živobytí.

Jako ostatní příjmy označovali respondenti alimenty, které ovšem dostává pravidelně pouze Erika na vnuka a občasné přivýdělky z brigád.

Dominika: „*No alimenty nemám, neplatí mi, jdu na policii, a tak začne něco platit a pak zase nic. Už tam chodit nebudu, uživím si je sama.*“

Kromě Marie a Ladislavy všichni respondenti uvádějí, že jim jejich příjmy nestačí a nedostatek řeší pravidelnými půjčkami mezi příbuznými nebo sousedy.

Lenka: „*Když má Luboš nějakou práci, tak to ještě jde, ale v zimě si půjčuju od mámy nebo Luboš má taky ve Volarech mámu a ta pracuje, tak nám taky půjčí. Když máme peníze my, tak taky půjčujeme.*“

Petra: „*Půjčujeme si od mámy, když berou důchod, ale musím jim to vrátit, aby pak měli na nájem. Jeho rodiče nám spíš něco koupí nebo dají to, co už nechtějí, třeba tuhle televizi.*“

Erika: „*Když nevyjdu, poptám se v baráku, jestli mají. Mně nikdo jinej nepůjčí.*“

Dominika: „*Když nevyjdu, tak si půjčuju po známých, ale nejvíc od taťky, on už má důchod a jeho manželka pracuje. Jemu to nemusím vracet.*“

Mário: „*Půjčím si od mámy a tak, nebo udělám nějaký sběr. Mám i půjčky od bank, ale dnes už mi nikdo nepučí.*“

Kromě rodiny Ladislavy hospodaří s penězi v rodinách ženy.

Ladislava: „*Já chodím do práce, tak nemůžu mít peníze u sebe, Václav je doma, tak on chodí s holkou nakupovat.*“

Marek: „*Já nemám ani peněženku.*“

V případě, že žijí v domácnosti dvě generace, hospodaří s penězi starší žena.

Respondenti nejčastěji jako své dluhy za poplatky spojené s bydlením uváděli místní poplatek za svoz a sběr komunálního odpadu.

Lenka: „*Na výbor musím dojít, nechci, aby mě dali k exekutorovi, mámu už dali a musí zaplatit místo pětistovky osm tisíc, strhávají to z důchodu. Nechci, aby mi vzali mateřskou.*“

Ladislava: „*Na popelnicích něco málo jo, ale nechám si to strhávat po pětistovce z vejplaty.*“ Kvůli neplacení tohoto poplatku byla již na respondenty Eriku, Drahomíru a Ludmilu uvalena exekuce. Ladislava a Drahomíra mají dluh u města na nájemném, který byl také důvodem vystěhování z městského bytu.

Drahomíra: „*Chtěla jsem si doplatit ten nájem, ale po skončení mateřské jsem nebrala skoro nic, pak mi vzali i bydlení. Nebylo z čeho platit nájem, manžel v lochu.*“

Mário a Irena dluží za roční vyúčtování vody. Mário má dluh ještě z městského bytu v ulici 5. května kolem 30 000 Kč. Irena svůj dluh na vodě za loňský rok pravidelně splácí s nájmem.

Mário: „*Zůstal jsem na 145 jako poslední, tam mi to všechno naučtovali, ale já to platit nebudu za ostatní.*“

Petra jako jediná uvádí dluh na elektřině: „*Nájem nedlužím, jinak by nás vyhodili z baráku. Elektřinu asi dva měsíce jo, musím jí zaplatit, je na Pěťu (její synovec). Nemůžu jí mít na sebe, mám tam dluh, ještě ze starýho bytu na 5.května, tam nás i odpojili.*“

Kromě Eriky všichni respondenti uvádí, že mají půjčky, brali si je na vybavení bytu, doplacení dluhů na nájmu nebo na nákup dříví na zimu.

Lenka: „Vzala jsem 50 000 Kč v GE Money bank, byla jsem u mámy a ta chtěla, abych si půjčila. Na co ji chtěla, už dnes nevím.“

Marek: „Když jsem dělal v gumárně, tak jsem si u komerčky vzal na byt 50 000 Kč, ale nevyšlo to, ten chlápek si to vymyslel. Peníze jsme utratili za blbosti.“

Dominika: „Vzala jsem si jí kvůli bráchovi a ten se ke mně obrátil zády a já to teď musím splácet. No občas mi to nevyjde, ale exekuci na nic nemám.“

Na otázku, zda zvládají splácení svých půjček, odpověděla ano Marie, Daniela a Ludmila, která se snaží půjčku splácet, ale někdy jí na splátku nevyjdou peníze. Ostatní respondenti své půjčky nesplácí.

Lenka: „Nemám na to z mateřský, děti taky něco stále potřebují. Chodí mi kvůli tomu dopisy od soudu, ale exekutor u mě nikdy nebyl. Splácet budu, až bude nějaká práce.“

Marek: „Já to neplatím, nebudu živit exekutory, dlužím pětistovku a oni chtějí přes osm tisíc, stejně si na mě nic nevezmou.“

Irena: „Nesplácíme, nemáme z čeho. Ať si to někdo zkusí z těch peněz vyjít.“

Mário: „Exekutoři jsou lichváři, čím víc splácím, tím mám víc dluhů. Poplatky jsou hrozné. Když jsem platil, stejně dluh neklesal, tak jsem přestal.“

Tabulka č. 3 Zadlužení

	Celková odhadovaná výše dluhů	Exekuce
Lenka	200 000 Kč	ANO
Petra a Marek	přes 100 000 Kč	ANO
Erika	200 000 Kč	ANO
Irena	100 000 Kč	ANO
Drahomíra	70 000 Kč	ANO
Ludmila	60 000 až 70 000 Kč	ANO
Ladislava	500 000 Kč	ANO
Dominika	29 000 Kč	NE
Mário	300 000 Kč	ANO
Marie	60 000 Kč	NE

Z uvedené tabulky vyplývá, že respondenti odhadují své dluhy od řádů desítek tisíc až do půl milionu a jen na Marii a Dominiku není uvalena exekuce.

Dluhy je také demotivují hledat si legální zaměstnání, protože jejich příjem snížený o exekuční srážky by nepřesahoval dnes vyplácené sociální dávky.

5.4 Výzkumná oblast zdraví

Všichni respondenti odpověděli, že mají svého ošetřujícího lékaře, ale jen Lenka, Marek, Ladislava, Dominika a Irena k němu pravidelně dochází.

Erika: „*Já nechci vědět, jestli jsem nemocná.*“

Irena: „*Já chodím jen na gyndu, protože beru prášky.*“

Drahomíra: „*Cítím se dobře, tak proč bych tam chodila.*“

Ludmila: „*Nemám doktory ráda, nic mi není.*“

Ladislava: „*K doktorovi chodit musím, posílají nás tam z práce a taky když jsem marod, tak musím pro neschopenku. Václav, ten k doktorovi nechodí vůbec, je zdravěj.*“

Marie: „*Já se doktorů bojím, tak tam nechodím.*“

Všichni respondenti uvedli, že jejich děti jsou očkované.

Kromě Pavla - syna Ireny a Jiřího - druha Marie všichni, dospělí členové rodin kouří. Kouří v bytě, ale Lenka, Irena, Drahomíra, Ladislava, Dominika a Marie pouze v kuchyni.

Respondenti uvádějí tyto zdravotní problémy astma, kterým trpí Lenka a Marie - dcera Ludmily, onkologické onemocnění, které prodělala Dominika a exmanžel Eriky - Ladislav a kardiovaskulární onemocnění, kterým trpí Ladislav - exmanžel Eriky, Ireniny rodiče i rodiče Drahomíry a infarkt ve vězení prodělal i Milan - manžel Drahomíry. Matka Drahomíry trpí také cukrovkou.

Invalidní ve třetím stupni invalidity je Ladislav, exmanžel Eriky a přiznaný třetí stupeň invalidity má také Eugen, otec Drahomíry. Jiří druh Marie je invalidní ve druhém stupni invalidity a stejný stupeň invalidity má přiznaný i otec Ireny.

Z dětí mají zdravotní problémy Karel, vnuk Eriky, který má přiznaný příspěvek na péči a Erika jeho postižení popsala, že špatně chodí. Zdravotní problémy má i Kevin, syn Ludmily, jehož nemoc Ludmila nespécifikovala, sdělila jen, že je postižený a má podanou žádost o příspěvek na péči. Příspěvek na péči v prvním stupni závislosti má přiznaný i Marie, dcera Marie, která je sluchově postižená.

Kromě Dominiky uvedli všichni respondenti, že pravidelně vaří, i když v den rozhovoru s Petrou a Markem se nevařilo, protože neměli peníze.

Děti se stravují doma, žádné nedochází do školní jídelny a kromě dětí Lenky si mohou jídlo brát kdykoliv a na co mají chuť.

Ludmila: „*Vařím každý den, děti potřebují teplé jídlo, ale pokud mají chuť, vezmou si, co chtějí. Kupuju jim ovoce, ale milují sušenky.*“

Petra: „*Prostě mají hlad, tak si vezmou, na co mají chuť, jsou to děti, těm se jídlo nezakazuje.*“

Irena: „*Děti mají všechno, když mají na něco chuť, tak to mají, jsou to děti, neřeknete jim, že to nesmí.*“

Dominika: „*Mně stačí cigárko a kafe a kluci, těm vždy něco dám, no snažím se vařit, ale oni jsou hrozně vybíraví a já to pak vyhazuju, protože chci, aby měli jídlo čerstvé.*“

Márió: „*U nás to je jiné než u vás, my jíme, když chceme. Když mám hlad, tak se jdu najíst, někdy mám místo snídaně už oběd. Děti také jedí, kdy chtějí, k ničemu je nenutíme.*“

Zbytky jídla mimo Lenku všichni vyhazují nebo dávají domácím zvířatům, někdy je dávají sousedům pro slepice za vajíčka. Pro respondenty je jídlo druhý den špatné a nikdo by ho stejně nejedl.

Irena: „*Jídlo neohříváme, nikdo by to stejně nejedl, když něco zbyde, tak to vyhodíme.*“

Márió: „*I když máme plný hrnec polívky, tak druhý den na to už nemám chuť.*“

Marie: „*Jídla nám moc nezbyde, a když jo, dáváme to sousedovi pro slepice, vajíčka se hodí.*“

Pouze respondentky Lenka, Dominika a Marie si přály pro svou rodinu zdraví.

Lenka: „*Zdraví je to hlavní, za peníze si zdraví nekoupíš.*“

Marek si přál zdraví pouze pro sebe a své přání vyjádřil takto: „*Já abych byl zdravý, abych vydělal spoustu peněz a žilo se nám dobře.*“

Ostatní respondenti si přáli peníze, dobré bydlení, výhru v loterii.

Erika: „*Abych měla klid, hodně peněz a žádné starosti.*“

Ludmila: „*Abych se měla dobře, dobrý byt.*“

Márió: „*Peníze, bez peněz nemáte nic.*“

6 Diskuze

Cílem mé práce bylo popsat sociální situaci rodin žijících v sociálně vyloučené lokalitě Volary. Zpráva o stavu romské menšiny v kraji za rok 2011 označuje za Vyloučenou lokalitu Volary dva domy na ulici 5.května a problémy v této lokalitě jsou neplatiči nájemného, drogy, dluhy, dávky a prostituce.¹⁰³ Tato vyloučená lokalita již zanikla, proto v práci popisují sociální situaci rodin, které v této lokalitě dříve žily. Sociální situaci rodin jsem rozdělila do čtyř oblastí, bydlení, vzdělání a zaměstnanost, finance a zdraví.

Romské rodiny prochází postupně různými typy bydlení. Nejdříve to byl obecní byt na dobu neurčitou, poté nájemní smlouva na dobu určitou v obecním bytě či soukromého vlastníka a končí v ubytovnách, ženy a děti v azylových domech nebo putují po bytech svých příbuzných. Tato popsaná posloupnost je v České republice trvalým a charakteristickým jevem, pohyb v opačném směru (od bezdomovectví ke standardnímu bydlení) je naprostou vzácností.¹⁰⁴

S touto posloupností souhlasím, protože všechny rodiny z mého výzkumu měly nájemní smlouvy na městské byty v ulici 5. května a nyní žije v městských bytech pouze šest rodin, přičemž dvě z těchto rodin žijí u příbuzných v bytě a nemají k bytu žádný právní vztah, ti jsou nejvíce ohroženy ztrátou bydlení, protože jsou závislí na ochotě příbuzných je v bytě nechat. Riziko ztráty bydlení má i řádný nájemce, který své příbuzné ubytuje, pokud do doby určené v nájemní smlouvě neohlásí majiteli bytu změnu v počtu ubytovaných osob, protože za porušení této podmínky může o nájemní smlouvu přijít.

Rodiny, které žily v ulici 5. května, o své byty přišly z důvodů neplatičství nebo doplatily na nájemní smlouvu na dobu určitou, kdy jim po skončení nájemní smlouvy nebyl nájemní vztah obnoven a musely si hledat nové bydlení.

¹⁰³ Srov. SLIVKA, R. *Zpráva o stavu romské menšiny v kraji za rok 2011* [online]. České Budějovice: Jihočeský kraj, 2012 [cit. 26. prosince 2012]. Dostupné na WWW: <[http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par\[id_r\]=59738&par\[view\]=0](http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par[id_r]=59738&par[view]=0)>, s. 4.

¹⁰⁴ Srov. MORAVEC, Š. *Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací*. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*, s. 35.

Sníženou dostupnost obecních bytů kompenzují pronajímatelé, kteří poskytují ubytování romským rodinám za často několikanásobně vyšší nájemné než je v místě obvyklé.¹⁰⁵

Toto tvrzení se v mém výzkumu nepotvrdilo, porovnávala jsem celkové náklady na bydlení, které nebyly výrazně rozlišné v městských bytech a bytech soukromých vlastníků. Je to způsobeno tím, že nabídka volných bytů ve Volarech převyšuje poptávku a tento stav snižuje cenu nájemného.

Sociálně vyloučení Romové žijí trvale v provizoriu, jejich nájemní smlouvy jsou uzavírány na dobu určitou a nemají proto záruku, že o své bydlení nepřijdou.¹⁰⁶

Tento výrok se potvrdil již tím, že rodiny, které neměly v bytech na ulici 5. května nájemní smlouvy na dobu neurčitou, o své bydlení přišly. V mém výzkumu měly tři rodiny nájemní smlouvy na dobu neurčitou a tím i záruku, že v případě řádného placení nájemného o své bydlení nepřijdou. O něco hůře jsou na tom respondenti s nájemní smlouvou na dobu určitou, které jsou v mém výzkumu uzavírány na dobu jednoho roku. Podnájemní smlouvy mají respondenti uzavřené na dobu šesti a třech měsíců, těmto respondentům nepovolí nájemce mít v bytě trvalé bydliště, a to nedává respondentům velkou naději, že je v nich nájemce bytu ponechá na delší dobu.

Romové velmi často obývají nedostatečně vybavené byty, které mají sociální zařízení mimo byt a někdy je využívá několik domácností. Někdy není dostupná teplá voda a z důvodu neplacení nefunguje v bytech elektřina, v bytech je vlhko a plíseň.¹⁰⁷

Všechny byty měly svá vlastní sociální zařízení a ve všech fungovala elektřina. Jen v jednom případě přiznali respondenti, že ji nemohou mít napsanou kvůli dluhům na sebe, ale na rodinné příslušníky. Také teplá voda netekla jen v jedné domácnosti z důvodu rozbitého boileru. Jako sníženou kvalitu bydlení vnímám, že v městských bytech jsou v místnostech pokojová kamna a rodiny vaří na sporácích na tuhá paliva. Nedostatečným vytápěním se pak v bytech drží vlhkost a tvoří se plíseň, na kterou si nájemci městských bytů stěžovali.

¹⁰⁵ Srov. Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online].

[cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc>, s. 73.

¹⁰⁶ Srov. MORAVEC, Š. Nástin problémů sociálního vyloučení romských populací. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, s. 35.

¹⁰⁷ Srov. Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online].

[cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc>, s. 50.

Vzdělanostní úroveň Romů je nadále nízká v porovnání s většinovou populací a přitom základním předpokladem pro zlepšení společenského postavení Romů a pro zastavení mezigeneračního přenosu sociálního vyloučení, je její zvýšení.¹⁰⁸

V mém průzkumu uváděli respondenti základní vzdělání a asi polovina z nich absolvovala zvláštní školu. Někteří z nich nastoupili na odborná učiliště, která ovšem nedokončili. Z dětí respondentů navštěvuje nebo navštěvovalo základní školu 60% dětí, ale jen dvě pokračují ve vzdělání na středním odborném učilišti. Ačkoliv je pro většinu respondentů vzdělání v životě důležité, nemotivují své děti, aby ve vzdělání pokračovaly. Jako důvod uvádějí, že děti na to nemají, nedovoluje jim to finanční situace rodiny, ale také těhotenství dívek v nízkém věku. Někteří pochybují také o tom, zda jim vzdělání zajistí lepší pozici na trhu práce a upozorňují na předsudky zaměstnavatelů vůči Romům.

Romové nemají většinou žádnou nebo minimální kvalifikaci a přitom se stále snižují pracovní příležitosti pro nekvalifikované.¹⁰⁹

Všichni respondenti uvádí základní vzdělání bez jakékoliv kvalifikace, dříve pracovali jako dělníci v Jihočeských dřevařských závodech, v lese nebo jako pomocné síly v kuchyni. Ve Volarech Jihočeské dřevařské závody ukončily svůj provoz roku 1999, byl to velký zaměstnavatel ve městě a dodnes ho žádný jiný průmyslový podnik nenahradil. Tím se velmi snížila možnost uplatnění na trhu práce ve Volarech pro osoby s minimální kvalifikací.

Romové v České republice jsou dlouhodobě postiženi vysokou mírou nezaměstnanosti a velmi často se jedná o dlouhodobou nebo opakovanou nezaměstnanost.¹¹⁰

Z členů rodin v produktivním věku je zaměstnána jen jedna respondentka, ostatní členové rodin jsou na mateřské dovolené, pobírají invalidní důchod, pečují o člena domácnosti nebo jsou v evidenci úřadu práce. Všichni respondenti ve výzkumu uvedli, že byli v minulosti v evidenci úřadu práce a úřad práce jim žádné zaměstnání nenašel

¹⁰⁸ Srov. Srov. Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online]. [cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc>, s. 50.

¹⁰⁹ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: [http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf](http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf)>, s. 43.

¹¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 42.

a nikdo z respondentů nevykonával ani veřejně prospěšné práce. Dvě ženy z mého výzkumu nikdy v životě nepracovaly.

V České republice je nízká mobilita trhu práce, ale Romové čelí více překážkám vůči mobilitě než ne-Romové. Jsou ekonomicky závislí na rodinných sítích.¹¹¹

Většina respondentů není ochotna se za prací přestěhovat, je to způsobeno tím, že jsou finančně závislí na rodině, protože v případě finanční tísně si vypomáhají půjčkami. Také různé brigády a přivýdělky jim zprostředkovává síť známých a příbuzných.

Mnoho oficiálně nezaměstnaných pracuje v zaměstnaneckém poměru bez uzavřené smlouvy a zároveň tito nelegálně pracující pobírají sociální dávky či invalidní důchod.¹¹²

Pouze dvě respondentky uvádějí, že nemají příjem z práce na černo. Ostatní rodiny si tak vylepšují svůj příjem bez snížení pobíraných dávek. Nejčastějšími přivýdělky jsou sběr železa, pomoc při vyklízení půd a sklepů, pomoc s úklidem sněhu nebo zpracováním dřeva na zimu.

Nízké příjmy Romů jsou spojené s jejich znevýhodněnou situací na trhu práce a jako dlouhodobě nezaměstnaní mají příjmy pouze z dávek sociální péče, které dorovnávají příjmy do životního minima osob společně posuzovaných. Životní minimum není konstruováno na dlouhodobou ztrátu příjmů, ale pouze na krátkodobou nepříznivou situaci.¹¹³

Všichni respondenti pobírají dávku hmotné nouze příspěvek na živobytí, která jim dorovnává nízké příjmy do výše životního minima společně posuzovaných osob a uvádějí, že jim jejich příjmy nestačí na chod domácnosti a řeší to půjčkami u příbuzných nebo úvěrových společností.

Romské rodiny často spouštějí bludný kruh dluhů, kdy se dlužníci snaží uhradit své pohledávky dalšími půjčkami a dostávají se do situace, kdy nejsou schopni splácet své závazky.¹¹⁴

Kromě jedné respondentky uvedli respondenti, že mají půjčky a jen tři z nich je pravidelně splácí, ostatní uvádějí, že splácet v současnosti nemohou, protože jim

¹¹¹ Srov. HŮLOVÁ, K.; STEINER, J. Romové na trhu práce. In HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, s. 98.

¹¹² Srov. Tamtéž, s. 102.

¹¹³ Srov. ŠIMÍKOVÁ, I. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In NAVRÁTIL, P. Romové v české společnosti, s. 66.

¹¹⁴ Srov. Úřad vlády České republiky *Koncepce romské integrace na období 2010 -2013* [online]. [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:< <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>>, s. 41.

to jejich příjmy nedovolí. Většina respondentů má na sebe uvalenou exekuci za nesplácení půjček nebo dluhů na nájemném nebo místních poplatcích. Z výzkumu vyplynula i neochota splácet své závazky, je to dáno také tím, že respondenti jsou si vědomi, že dávky státní sociální podpory příspěvek na bydlení a přídavky na dítě a dávky hmotné nouze jsou exekučně nepostižitelné. Tím se jejich dluhy neztrácí, ale nabývají obrovských částek za penále a soudní poplatky.

Romové nejčastěji trpí nemocemi kardiovaskulárního oběhu, respiračními chorobami, žaludečními, jaterními a střevními potížemi, také neurologická, gynekologická a rakovinná onemocnění jsou u Romů častější než u příslušníků většinové populace. Romové méně vyhledávají lékařskou pomoc.¹¹⁵

Lékařskou pomoc vyhledávají respondenti, kteří již mají zdravotní problémy, ostatní lékaře nenavštěvují. I v mém průzkumu uvádějí kardiovaskulární onemocnění, kterým trpí šest členů rodin, také onkologické onemocnění a astma, přesto většina dospělých členů domácností kouří, a to i v přítomnosti dětí, protože se v rodinách kouří v bytech hlavně v kuchyni. Lékařskou pomoc vyhledávají až při vážnějších zdravotních problémech, jinak k lékaři nechodí.

Na zdraví obyvatel sociálně vyloučených lokalit mají negativní vliv špatné stravovací návyky, které se projevují konzumací tučných a sladkých jídel a nepravidelností stravování.¹¹⁶

Většina respondentů uvedla, že se stravují pravidelně a denně vaří. Také ale uvádí, že jedí, když mají hlad a jejich děti se stravují podobně. Z odpovědí vyplynulo, že děti mohou jíst kdykoliv a není jim nic zakazováno a kupují se jim potraviny, které děti vyžadují.

Horší zdravotní stav je způsoben i postojem Romů ke zdraví.¹¹⁷

Svůj postoj ke zdraví vyjádřili respondenti v otázce, co by si přáli pro sebe a svou rodinu, kdy jen tři respondenti uvedli zdraví. Ostatní uváděli materiální věci a velmi často peníze, které považují za předpoklad šťastného života.

¹¹⁵ Srov. KLÍČOVÁ, K. Životní podmínky Romů v České republice v mezinárodním srovnání v kontextu rizik etnického významu. In SIROVÁTKA, T. (ed) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 107.

¹¹⁶ Srov. MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf, s. 85.

¹¹⁷ Srov. Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online]. [cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc, s. 80.

Romové kladou velký důraz na rodinu, protože necítí svou identitu jako jednotlivci, ale jako celek (rod, rodina). Díky této kolektivní identitě projevují vůči členům své rodiny vysokou míru solidarity. Tím je poskytována také vysoká míra jistoty a bezpečí uprostřed nepřátelského světa majority.¹¹⁸

Solidarita mezi příbuznými byla potvrzena i v mém průzkumu. Rodinám, které přišly o své byty, nabídli ubytování příbuzní. Respondenti při nedostatku peněz řeší situaci půjčkami v rodině a potvrzují ochotu půjčovat sami, pokud peníze mají. Rodina hraje velkou roli i při shánění přivýdělků a brigád, všichni respondenti uvedli, že si shánějí brigády prostřednictvím příbuzných a známých.

¹¹⁸ Srov. ŠEVČÍKOVÁ, S. Hodnoty a zvyky Romů v České republice. In SIROVÁTKA, T. (ed) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 124.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem si dala cíl zmapovat sociální situaci romských rodin, které v minulosti žily v dnes již zaniklé sociálně vyloučené lokalitě Volary.

Má bakalářská práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám sociálním vyloučením, Romy jako sociálně vyloučenou skupinou, sociálně vyloučenými lokalitami a sociální situací jejich obyvatel. Informace získané z odborné literatury mi sloužily jako podklad praktické části, kde pomocí kvalitativního i kvantitativního výzkumu jsem získala informace o sociální situaci deseti rodin vybraných respondentů. Výsledky výzkumu byly vyhodnoceny dle předem stanovených okruhů a porovnány s odbornou literaturou v kapitole „Diskuze“.

Dospěla jsem k závěru, že ač rodiny již nežijí v sociálně vyloučené lokalitě, jejich sociální situace je velmi podobná situaci obyvatel sociálně vyloučených lokalit.

Za problematické považuji vzdělání, protože v mém průzkumu mladá generace nedosahuje vyššího vzdělání než jejich rodiče. Většina dětí po ukončení povinné školní docházky nepokračuje ve vzdělání a hlásí se do evidence úřadu práce. Tím budou mít stejně ztíženou pozici na trhu práce jako jejich rodiče a budou řešit stejné problémy s nedostatkem financí a následným zadlužením.

Zpracování daného tématu využiji i jako sociální pracovnice Městského úřadu ve Volarech a zaměřím se na větší motivaci Romů pokračovat ve vzdělání.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

FRIŠTENSKÁ, H.; VÍŠEK, P. *O Romech. Na co jste se chtěli zeptat*. Praha: Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, 2002. ISBN neuvedeno.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 2. aktualizované vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HIRTL, T.; JAKOUBEK, M. (eds.) „*Romové*“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-76-8.

JAKOUBEK, M.; BUDILOVÁ, L. *Romové a Cikáni – neznámí i známí. Interdisciplinární pohled*. Voznice: Leda, 2008. ISBN 978-80-7335-119-9.

KELLER, J. *Tři sociální světy*. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-031-5.

MATOUŠEK, O.; PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.

NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8.

NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 5.dopl. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0497-4.

Romové bydlení soužití. Praha: Socioklub, 2000. ISBN 80-902260-8-6b.

Romové v české republice (1945-1998). Praha: Socioklub, 1999. ISBN 80-902260-7-8.

SIROVÁTKA, T. (ed.) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 80-210-3455-6 Masarykova univerzita v Brně, ISBN 80-86251-19-5 Nakladatelství Georgetown.

ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

VÍŠEK, P. *Romové ve městě*. Praha: Socioklub, 2002. ISBN 80-86484-01-07.

Internetové zdroje:

BIKÁR, F. *Aktuální průzkum STEM: Většina veřejnosti má k Romům negativní vztah, 10% dokonce pocítuje odpor* [online]. Romea.cz, 2012 [cit. 22. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/aktualni-pruzkum-stem-vetsina-verejnosti-ma-k-romum-negativni-vztah-ale-se-silovymi-remenimi-sympatizuje-jen-mensina-lidi>>.

Český statistický úřad *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. Posl. aktualizace 3.10.2012 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:
<http://www.scitani.cz/slodb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011>.

KOSTLÁN, F. *Mnoho romských dětí z ghett vystuduje pouze základní školu* [online]. Praha: Romea.cz, 29. 12. 2010 [cit. 1. prosince 2012]. Dostupné na WWW:
<<http://www.romea.cz/cz/zpravy/mnoho-romskych-deti-z-ghett-vystuduje-pouze-zakladni-skolu>>.

MAREŠ, P.; SIROVÁTKA, T. Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluzie) – koncepty, diskurz, agenda. *Sociologický časopis* [online]. 2008, č. 2 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:
<http://sreview.soc.cas.cz/uploads/5a7e11b50109cddb81a6cdce17b39c7c40a4333a_513_2008-2Mares.pdf>.

MPSV *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. Praha: Gabal analysis & Consulting, 2006 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:
<http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>.

MPSV *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce* [online]. Praha: 2007, posl. aktualizace 03.05.2007 [cit. 3. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Metodicka_prirucka_TSP.pdf>.

MŠMT *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit* [online]. Praha: GAC, 2009 [cit. 1. prosince 2012]. Dostupné na WWW:
<http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Vzdelanostni_drahy_a_sance_romskych_deti.pdf>.

SEKYT, V. Romské tradice a jejich konfrontace se současností. In *Analýza sociálně ekonomické situace romské populace v České republice s návrhy na opatření* [online]. Praha: Socioklub, 2003 [cit. 20. prosince 2012]. Dostupné na WWW:
<http://www.socioklub.cz/docs/vyzkum_situace_romske_populace.pdf>.

SLIVKA, R. *Zpráva o stavu romské menšiny v kraji za rok 2011* [online]. České Budějovice: Jihočeský kraj, 2012 [cit. 26. prosince 2012]. Dostupné na WWW:
<[http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par\[id_r\]=59738&par\[view\]=0](http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par[id_r]=59738&par[view]=0)>.

Úřad vlády České republiky *Koncepce romské integrace na období 2010 -2013* [online]. Praha: 2009 [cit. 10. listopadu 2012]. Dostupné na WWW:
<<http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>>. ISBN 978-80-7440-022-3.

Úřad vlády České republiky *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011-2015* [online]. Praha: 2011 [cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.aspcr.cz/sites/default/files/strategie-2011-2015_2.pdf>.

Úřad vlády České republiky *Zpráva o stavu romské menšiny 2011* [online]. [cit. 23. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/III_Zprava_2011_def.doc>.

VALACHOVÁ, K. *Romové a potřeby bydlení* [online]. Český helsinský výbor, 2008 [cit. 25. listopadu 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2009042106>>.

Životní a existenční minimum [online]. Posl. aktualizace 4. 1. 2013 [cit. 7. ledna 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/11852>>.

ŠPILAUEROVÁ, D. Re: *Informace ze sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011* [elektronická pošta] Message to: Šárka Kožková. 16. října 2012 [cit. 25. prosince 2012]. Osobní komunikace, citováno se svolením autora.

Seznam zkratk

MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Seznam příloh

- Příloha I. Tazatelské otázky ke čtyřem kazatelským okruhům
- Příloha II. Kazuistiky
- Příloha III. Ilustrační fotografie domů č.p. 145 a 144 v ulici 5. května ve Volarech

Přílohy

Příloha I.

TAZATELSKÉ OTÁZKY KE ČTYŘEM TAZATELSKÝM OKRUHŮM

I. Bydlení

1. Kdo je vlastníkem bytu, ve kterém žijete?
2. Jak velký byt užíváte?
3. Kdo žije s Vámi ve společné domácnosti?
4. Máte uzavřenou nájemní nebo podnájemní smlouvu, a pokud ano, na jakou dobu?
5. Jaké máte náklady na bydlení?
6. Máte v bytě TP a pokud ne, proč?
7. Provádí majitel bytu potřebné opravy v bytě (domě)?
8. Jste spokojen/a se současným bydlením, technickým stavem, hygienickými podmínkami a formou topení?
9. Odstěhoval/a byste se?

II. Vzdělání a zaměstnanost

1. Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?
2. Docházely/jí Vaše děti do mateřské školy nebo přípravného ročníku základní školy?
3. Jakou školu navštěvují nebo navštěvovaly vaše děti?
4. Chodí /chodily do stejné školy jako vy?
5. Chcete, aby Vaše děti pokračovaly ve vzdělání, a je pro Vás vzdělání v životě důležité?
6. Chtěl/a byste si doplnit vzdělání např. rekvalifikačním kurzem?
7. Jste zaměstnán?
8. Kde pracujete /pracoval/a a jakou práci vykonáváte/vykonával/a?
9. Byl/a jste v evidenci úřadu práce?
10. Přívyděláváte si brigádami nebo pracujete bez pracovní smlouvy?
11. Jak získáváte brigády?
12. Hledáte si zaměstnání a byl byste ochoten se za práci dojíždět nebo se přestěhovat?
13. Nabídl Vám úřad práce v posledních 5 letech vhodné pracovní místo nebo jste vykonával/a veřejně prospěšné práce (např. pro obec)?

III. Finance

1. Jaké pobíráte sociální dávky?
2. Stačí Vaše příjmy na chod domácnosti?
3. Jak řešíte nedostatek finančních prostředků, půjčujete si u příbuzných, bank nebo úvěrových společností?
4. Kdo u Vás hospodaří s penězi?
5. Dlužíte za poplatky spojené s bydlením (nájem, elektřina, poplatky městu)?
6. Máte nějaké půjčky, na co jste si je bral/a?

7. Zvládáte splácení těchto půjček?
8. Odhadnete celkovou výši vašich dluhů?
9. Byla na Vás uvalena někdy exekuce?

IV. Zdraví

1. Máte svého ošetřujícího lékaře?
2. Docházíte na pravidelné lékařské prohlídky?
3. Jsou Vaše děti očkované?
4. Kouříte nebo někdo v rodině a kouříte v bytě?
5. Má někdo ve Vaší rodině zdravotní problémy, a jaké?
6. Je někdo ve Vaší rodině invalidní?
7. Stravujete se pravidelně (snídaně, teplý oběd a večeře) a co Vaše děti?
8. Co děláte se zbytky jídla?

Co byste přáli sobě a svým dětem?

Příloha II.

KAZUISTIKY

Jména respondentů jsou z důvodů anonymity pozměněna.

1. Kazuistika

Prvním respondentem je Lenka. Je jí 27 let, žije s druhem Lubošem (28 let), oba jsou svobodní. Společně vychovávají 3 děti, Pavel (10 let) je Lenčin syn z předchozího vztahu, společné děti jsou Lenka (6 let) a Luboš (2 roky).

Žijí v panelovém bytě 3+1, majitelem je Stavební a bytové družstvo Prachatice. Mají s členkou družstva a nájemnicí bytu uzavřenou podnájemní smlouvu na půl roku. Náklady na bydlení činí 8 960 Kč. Trvalý pobyt v bytě nikdo z rodiny nemá, majitelka si to nepřeje. Nájemkyně bytu jezdí pravidelně na kontroly, ale pokud něco v bytě nefunguje, musíme to opravit sami. Se současným bydlením je velmi spokojená. *„Na 5.května byl bordel, věčně něco nefungovalo, už bych nechtěla bydlet s cikánama.“*

Lenka má základní vzdělání, po základní škole se učila na kadeřnici a pak v 16 letech otěhotněla a školu nedokončila. Pavel chodí do základní školy a jako předškolák navštěvoval mateřskou školu. Lenka je do školky zapsaná, ale chodí málo. *„Ona ze školky stále marodí a nechce tam chodit. Jednou za 14 dní dochází do školy na přípravku, ale stejně má odklad, tak příští rok už bude chodit i do školky.“*

Lenka by si moc přála, aby její děti pokračovaly po základní škole ve vzdělání, protože pak najdou lépe práci. Jejím snem je, aby syn Pavel byl úspěšným fotbalistou. Sama by už do školy nechtěla, ale na rekvalifikační kurz by šla, chtěla by po mateřské dovolené pracovat s lidmi. Dříve pracovala jako dělnice a pomocná síla v kuchyni. Před mateřskou byla v evidenci úřadu práce. Luboš je v evidenci od podzimu.

Brigádami si nepřivydělává, ale její Luboš ano. *„No nějaký ten melouch dělá, jako pomocný zedník nebo když někdo chce vyklidit půdu nebo sklep. Jenže někdy ani peníze nevidí nebo mnohem míň než slíbí, stojí to za hovno, když není smlouva.“* Brigády získává přes známé a kamarády, když sežene něco on, tak jim dá také vědět. Za práci by dojížděla, ale jen do Prachatic. Odstěhovat by se nechtěla, má tu hezký byt a její syn Pavel tu hraje fotbal za Volary. Nechce také bydlet daleko od matky, která bydlí v protějším panelovém domě.

Lenka pobírá rodičovský příspěvek do čtyř let věku dítěte (3 800 Kč) a přídavky na děti, Luboš hmotnou nouzi Příspěvek na živobytí a Doplatek na bydlení, jejich dalšími příjmy jsou alimenty na Pavla a občasné přivýdělky z brigád. S penězi v rodině hospodaří Lenka, příjmy jim na chod domácnost nestačí, a tak si půjčují od příbuzných. *„Když má Luboš nějakou práci, tak to ještě jde, ale v zimě si půjčuju u mé mámy nebo Luboš má taky ve Volarech mámu a ta pracuje, tak nám taky půjčí. Když máme peníze my, tak taky půjčujeme.“*

Za poplatky spojené s bydlením nedluží, v nájmu je zahrnuta elektřina a doplatek na bydlení a mateřská jdou přímo na účet pronajímatele, dluží jen na poplatcích městu. *„Na výbor musím dojít, nechci, aby mě dali k exekutorovi, mámu už dali a musí zaplatit místo pětistovky osm tisíc, strhávají to z důchodu. Nechci, aby mi vzali mateřskou.“*

Půjčky má pouze Lenka, první si vzala, když jí bylo 18 let, půjčila si 50 000 Kč v GE Money bank. *„Byla jsem u mámy a ta chtěla, abych si pučila, ale na co jí chtěla, už nevím.“* Další půjčky si brala na různé vybavení bytu. Půjčky na vybavení bytu mají splacené, ale půjčku v GE Money bank nesplácí. *„Nemám na to z mateřský, děti taky něco stále potřebují. Chodí mi kvůli tomu dopisy od soudu, ale exekutor u mě nikdy nebyl. Splácet budu, až bude nějaká práce.“* Celkovou výši svých dluhů odhaduje na 200 000 Kč.

Lenka má svého praktického lékaře a kvůli astmatu dojíždí pravidelně i ke specialistovi. Její děti jsou očkované. Lenka i Luboš kouří, ale jen v kuchyni nebo na balkoně. Stravují se všichni doma, Lenka vaří, pokud jí nějaké jídlo zbude, dá ho do lednice a druhý den ho ohřeje. Děti si nemohou doma brát, co chtějí, musí se Lenky nejdříve zeptat. Své rodině by přála zdraví. *„Zdraví je to hlavní, za peníze si zdraví nekoupíš.“*

2. Kazuistika

Druhými respondenty jsou Marek a Petra. Na tazatelské otázky odpovídali oba dva. Markovi je 30 let a Petře 34. Oba jsou svobodní, vychovávají 3 společné děti, Petru (13 let), Marka (12 let) a Kevina (10 let).

Bydlí v městském bytě 3+1 v starším bytovém domě, kde žijí ještě 2 romské rodiny. Nájemní smlouvu mají na dobu 1 roku, pak žádají radu města o prodloužení smlouvy. Pokud nedluží na nájemném, smlouva je jim prodloužena. Náklady na bydlení mají 3 200 Kč nájem, 800 Kč elektřina. Náklady na topení nedokáží odhadnout, topí dřevem. Marek: *„Nedokážu říct, kolik potřebujeme na dřevo, sháním ho různě, někdy mi*

ho někdo dá za nějakou práci, když máme peníze, tak ho kupujeme na pile a někdy musím do lesa.“

Trvalý pobyt v bytě má celá rodina. S správcem bytu nemají problémy, opravy provádí. *„My víme jak na něj.“* S bytem jsou spokojeni, ale vadí jim společné prostory domu a špatné sousedské vztahy. Také negativně hodnotí polohu domu přímo u hlavní silnice na Lipno. Marek: *„Chodby jsou zvěřinec, sousedi jsou hluční a dělají všude bordel, máme nové kůlny a už teď jsou plné krámů z popelnic. Stěhovali bychom se hned, ale někam po Volarech a nechceme do paneláku, tam bych umřel.“*

Vzdělání mají základní. Petra: *„Já chodila na základku, ale ve 3. třídě jsem šla za ségrou do zvláštky, pak už jsem nikam nešla. Marek chodil do zvláštky, ale v Prachaticích, není z Volar.“* Jejich děti navštěvují základní školu a dvě starší navštěvovaly i mateřskou školu, ale nejmladší Kevin tam nechtěl chodit, tak nemusel. Vzdělání jejich dětí je pro ně důležité a jejich děti zatím projevují zájem studovat dále. Marek ani Petra se nechtějí dále vzdělávat, a to ani v rekvalifikačních kurzech.

Petra: *„Já na rekvalifikačním kurzu byla, ještě když jsem neměla děti, učila jsem se na šičku. Stejně mě nikam nevzali a dnes to už neumím.“* Oba jsou v evidenci úřadu práce, Petra nikdy v životě nepracovala, Marek pracoval u technických služeb, jejichž majitelem byl jeho otec, a pak jako dělník ve Volarech.

Přivydělávají si oba, Marek štípe lidem dřevo, pomáhá při výkopových pracích nebo sbírá kovy. Petra si v létě přivydělává sběrem lesních plodů, borůvek, malin nebo hub. Brigády si obstarává Marek sám, chodí po Volarech a ptá se, zda někdo něco nepotřebuje. Teď v zimě chodí odklízet sníh k jednomu obchodu ve Volarech.

Marek: *„Někdy přijde švagr, že něco sehnal, tak jdu s ním, a když mám něco já, tak ho taky vezmu, ale nikoho jiného, nevyplatilo se mi to.“* Do práce by dojížděli, ale práce by musela být dobře ohodnocena, přestěhovat by se kvůli práci nechtěli. Ve Volarech jsou spokojeni. Úřad práce jim nikdy volné místo nenabídl ani veřejně prospěšné práce. Petra: *„Když je ve Volarech volné místo, všichni už to ví, jen na úřadu ne a stejně je to domluvené předem, Romáka by stejně nevzali.“*

Marek a Petra pobírají příspěvky na děti, příspěvek na bydlení a příspěvek na živobytí. Mezi jejich ostatní příjmy patří přivýdělky z brigád, jejichž výši nedokáží odhadnout. Jejich příjmy jim na chod domácnosti nestačí, řeší to půjčkami mezi příbuznými. Petra: *„Půjčujeme si od mámy, když s tátou berou důchod, ale musím jim to vrátit, aby pak měli na nájem. Jeho rodiče nám spíš něco koupí nebo dají to, co už nechtějí, třeba tuhle televizi.“*

S penězi hospodaří Petra. Marek: „*Já nemám ani peněženku.*“

Dluhy na nájmu nemají, ale dluží na elektřině a poplatcích městu. Petra: „*Nájem nedlužím, jinak by nás vyhodili z baráku. Elektřinu asi dva měsíce jo, musím jí zaplatit, je na Péřu (její synovec). Nemůžu ji mít na sebe, mám tam dluh, ještě z 5.května, tam nás taky i odpojili.*“ Půjčky má Marek, bral si jí v době, když pracoval. „*Když jsem dělal v gumárně, tak jsem si u komerčky vzal na byt 50 000 Kč, ale nevyšlo to, ten chlápek si to vymyslel. Peníze jsme utratili za blbosti.*“ Půjčku v současné době nesplácí, spláceli jí jen 2 roky, když měl Marek zaměstnání. Své dluhy odhadují na více než 100 000 Kč. Exekuce na ně byla uvalena kvůli půjčce na byt a také kvůli místním poplatkům. Marek: „*Já to neplatím, nebudu živit exekutory, dlužím pětistovku a ani chtějí přes osm tisíc, stejně si na mě nic nevezmou.*“

Oba uvádějí, že mají ošetřujícího lékaře, ale Petra k němu nechodí. Marek kvůli zdravotním problémům k lékaři dochází pravidelně. Jejich děti jsou očkované. Marek i Petra kouří v bytě. Marek hovořil o zdravotních problémech, kvůli kterým nemůže chodit do zaměstnání, ale odmítl sdělit, jaké to jsou. Petra i děti jsou zdravé.

Petra uvádí, že pravidelně vaří a děti jí doma po návratu ze školy, ale v den návštěvy nevařila, protože nemají peníze. Uvádí, že děti si mohou vzít jídlo kdykoliv. Petra: „*Prostě mají hlad, tak si vezmou, na co mají chuť, jsou to děti, těm se jídlo nezakazuje.*“ Zbytky jídla dávají kočce, druhý den už je jídlo špatné. Jejich přání vyjádřil Marek: „*Já abych byl zdravý, abych vydělal spoustu peněz a žilo se nám dobře.*“

3. Kazuistika

Třetí respondentkou je Erika, je jí 52 let a je rozvedená. Žije v bytě se svým exmanželem Ladislavem (56 let) a vnukem od jejich dcery Ladislavy Karlem, kterému je 11 let. V bytě s nimi žije ještě jejich syn Jiří (29 let), který je svobodný. Donedávna žila v bytě ještě jejich dcera Erika se synem Michalem, ale ti odjeli do Anglie.

Bydlí v městském bytě velikosti 3+1 a nájemní smlouva, která je na oba exmanžele, je na dobu neurčitou. V domě jsou ještě 4 byty, ve kterých bydlí Romové. Náklady na bydlení mají 4 300 Kč nájem a 2 530 Kč elektřina. V celém bytě topí dřevem, za které měsíčně dají asi 1 300 Kč. Trvalý pobyt mají v bytě všichni.

Podle Eriky správce v bytě žádné opravy neprovádí. „*Já tam chodím furt, aby mi dali do pořádku byt, že je tady plíseň a mokro, plesniví tu i podlaha, ale jemu je to jedno, že prý mám víc topit, abych neměla v bytě plíseň.*“ Spokojená s bytem není,

chtěla by se přestěhovat do paneláku, syn doma často není a její nemocný exmanžel už nemůže připravovat dřevo na topení a vše je na ní.

Erika uvádí, že má základní vzdělání, její děti nikdy nechodily do mateřské školky a nedocházel tam ani vnuk Karel. Z jejích dětí chodila do základní školy jen nejmladší Erika, Jirka a Ladislava chodili do základní praktické školy. *„Eva se začala i učit, ale dělala ve škole jen bordel, tak ji vyhodili.“* Vnuk Ladislav nyní chodí do základní školy. Na otázku zda je vzdělání v životě důležité, odpověděla, že neví. Sama by se učit už nechtěla.

Erika pečuje o svého vnuka, kterému byl přiznán příspěvek na péči ve druhém stupni závislosti, a proto není hlášena na úřadu práce. Ladislav také není hlášen na úřadu práce, je uznán invalidní ve třetím stupni invalidity, bez nároku na výplatu důchodu. V současné době není veden v evidenci úřadu práce ani syn Jiří. *„Jirku z úřadu vyrazili, protože se nechodil hlásit, vždy někam odtáhne a mně sníží dávku, mám s ním jen problémy.“*

Erika pracovala na rašelinách a později v Jihočeských dřevařských závodech ve Volarech jako dělnice, tam dělal i její exmanžel. Brigádami si nikdo z rodiny nepřivydělává. *„Jirku vždycky chytli a vyrazili z pracáku a dědek na to už nemá.“* Z Volar by se už neodstěhovala, žije tu celý život, jinde by žít neuměla.

Erika pobírá přídavek na dítě a příspěvek na péči na vnuka Karla ve druhém stupni závislosti (6000 Kč), který je z důvodů nízkých příjmů rodiny zvýšen o 2 000 Kč, příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení a příspěvek na živobytí.

Jejich dalšími příjmy jsou alimenty na Karla. *„Jeho táta platí pravidelně, ale Laděna ne, ta jen občas přijede a něco mu dá.“* Příjmy na domácnost jim nestačí, občas si musí vypůjčit od sousedů. *„Když nevyjdu, poptám se v baráku, jestli mají. Mně nikdo jinej než oni nepůjčí.“*

S penězi hospodaří v rodině Erika. Půjčky nemají, ale dluží městu za místní poplatky, kvůli kterým mají i exekuci, kterou nesplácí, protože nemají z čeho. Celkové dluhy rodiny odhaduje na 200 000 Kč, ale počítá tam i dluhy syna Jiřího, který má dluhy i na zdravotním pojištění.

Svého praktického lékaře mají, ale dochází k němu jen nemocný Ladislav. Erika tam nechodí. *„Já nechci vědět, jestli jsem nemocná.“* Na pravidelné lékařské prohlídky dochází také s vnukem Karlem. V rodině kouří všichni dospělí a kouří v bytě. Nejvíce je nemocný Ladislav, který prodělal infarkt a v současnosti se léčí na rakovinu plic.

Nemocný Ladislav je uznán invalidní ve třetím stupni invalidity. Nemocný je i vnuk Karel, k jeho zdravotnímu stavu Erika jen uvedla, že špatně chodí.

Stravují se pravidelně, Erika každý den vaří a to po návratu Karla ze školy. Nesnědené jídlo dávají psovi, druhý den by ho už nejedli.

Své přání vyjádřila takto: „*Abych měla klid, hodně peněz a žádné starosti.*“

4. Kazuistika

Respondentkou č. 4 byla Irena (38 let). Irena je vdaná. S manželem Michalem (43 let) mají čtyři dcery Irenu (16 let), Vanessu (10 let), Valerii (8 let) a Natálii (3 roky). Žije s nimi i Irenin syn z předchozího vztahu Pavel (20 let).

Žijí s rodiči Ireny v městském domě v bytě 3+1, ve kterém žije i respondentka Erika. Nájemní smlouva je napsaná na otce Ireny a je na dobu neurčitou. Náklady na bydlení činí 4 400 Kč nájem, 2 000 Kč elektřina a náklady na topení kolem 3 000 Kč na měsíc. „*Ted' máma platila dřevo 3 300 Kč a je to tak na měsíc, uhlí je lepší, ale na to nemáme.*“ Celá rodina má v bytě trvalý pobyt.

Správce bytu neprovádí v bytě nutné opravy. „*Nedělá nic, přijde, co byste chtěli, dlužíte na vodě a to, že nám nefunguje boiler a musíme ohřívat vodu pro děti na koupání na plotně, ho nezajímá.*“ Z bytu by se odstěhovala hned i s rodiči, protože je v bytě plíseň, okna netěsní, ze střechy padají tašky. Děti jsou z té plísně stále nemocné a někdy je z vlhka v bytě vlhké prádlo ve skříních. Chtěla by bydlet v paneláku. „*Kdyby bylo kam jít, odstěhovala bych se hned, chtěla bych panelák tak 4+1, aby s námi mohli jít i rodiče. Bez nich bych nikam nešla.*“

Vzdělání má základní, do čtvrté třídy chodila do základní školy, potom jí přeřadili do základní praktické školy. Její děti nikdy nechodily do mateřské školy, Pavel chodil do věku 16 let do základní praktické školy, nyní tam chodí také Irena a Vanessa. Valerie navštěvuje základní školu. Na otázku, zda je vzdělání důležité, odpověděla: „*Jo je, ale moje děti na to nemají. Nechtějí se učit, nechtějí ani ráno vstávat. Irena bude letos končit a bude taky na pracák jako Pavel.*“ Doplnit vzdělání si Irena nechce, nemá na to čas při starostech o rodinu.

V současné době je Irena na mateřské dovolené s nejmladší dcerou a její manžel je v evidenci úřadu práce. Irena pracovala jen jednou v životě, a to před 20 lety v lese. Brigádami si přivydělává většinou jen manžel. „*Sehnat brigády je furt těžší, chtějí na to papír, jsou za to pokuty a v zimě stejně nic není. Když jsme měli ještě auto, dělal sběr,*

ale bez auta to nejde, teď je to blbý.“ Irena přes léto chodí na borůvky. Brigády Michalovi shání švagr.

Za prací by nedojížděla. *„Dojíždět ne, to ne, tady by se hodil nějaký úklid, máma by pohlídala malou. Stěhovat bych se taky nestěhovala, děti tu mají školu a jsme tu zvyklí.*“

Irena pobírá rodičovský příspěvek do 4 let věku dítěte (3 800 Kč), přídavky na děti a příspěvek na živobytí. Její matka pobírá starobní důchod a otec invalidní důchod pro invaliditu druhého stupně. Na otázku, zda mají i jiné příjmy, Irena uvedla, že ne. Jejich příjmy jim na chod domácnosti nestačí, proto si půjčují od sousedů a příbuzných. S penězi hospodaří Irenina matka.

Z dluhů za poplatky na bydlení uvádí, že dluží pouze za vodu za loňské roční vyúčtování, a to splácí každý měsíc s nájmem. Půjčku si brali na manžela v době, kdy pracoval. Potřebovali si koupit vybavení bytu. Půjčku přestali splácet, jakmile ztratil práci. Kvůli této půjčce je na manžela uvalena exekuce. *„Nesplácíme, nemáme z čeho, ať si to někdo zkusí z těch peněz vyjít.*“ Celkovou výši svých dluhů odhaduje na 100 000 Kč.

Irena má svého praktického lékaře, ale nenavštěvuje ho. Chodí pouze na gynekologii, protože bere antikoncepci. S dětmi, ale k lékaři chodí a její děti jsou očkované. V rodině kromě Pavla a dětí kouří všichni, v bytě se kouří v kuchyni a v pokoji rodičů. V rodině mají zdravotní problémy rodiče Ireny, kteří mají nemocné srdce. Irenin otec je uznán invalidní ve druhém stupni invalidity.

Stravují se podle Ireniných slov pravidelně a Irena s matkou vaří každý den, někdy i třikrát denně. *„Děti mají všechno, když mají na něco chuť, tak to mají, jsou to děti, neřeknete jim, že to nesmí. Jídlo neohříváme, nikdo by to stejně nejedl, když něco zbyde, tak to vyhodíme.*“

Irenino přání je mít vlastní dům.

5. Kazuistika

Respondentkou č. 5 byla Drahomíra (40 let). Drahomíra je vdaná a žije s manželem Milanem (45 let) u jejich rodičů. Mají děti - Milan (17 let), Ingrid (14 let) a Drahomíra (6 let).

V městském bytě 3+1 žije (po vystěhování Drahomíry z bytu, kvůli neplacení) 10 lidí, protože rodiče Drahomíry Mária a Eugen, mají v péči svá 2 pravnoučata a v domácnosti jim pomáhá Nina, sestra Márii. Nájemní smlouva na dobu neurčitou je na oba manžele - Márii a Eugena. Mária je ve starobním důchodu a Eugen

je invalidní ve třetím stupni invalidity. Jaké mají rodiče náklady na bydlení, Drahomíra neví. Trvalý pobyt v bytě její rodina také nemá, protože je zde ubytována přechodně, než si najdou vhodný podnájem. *„S bydlením je to blbý, o barák jsem přišla, když byl manžel zavřenej, prostě jsem to neutáhla. Nyní sháníme, ale všude chtějí kauce kolem 10 000 Kč, na to nemám.“*

Drahomíra má základní vzdělání, z dětského domova nastoupila na SOU, ale nedokončila ho. Syn Milan absolvoval základní školu, po základní škole odmítl se dále vzdělávat a v současné době čeká dítě se svou přítelkyní. Dcera Ingrid dochází do základní praktické školy. Drahomíra nastupuje příští rok do základní školy, ale nechtěla chodit do školky, tak jí tam Drahomíra nedávala. Vzdělání je pro Drahomíru důležité, ale pokud děti nechtějí, nikdo je nenutí, sama by si vzdělání už nedoplňovala.

V současnosti je hlášena na úřadu práce, stejně jako její manžel a syn Milan. Dříve pracovala jako dělnice v Jihočeských dřevařských závodech Volary. V létě si přivydělává sběrem borůvek. Manžel sežene přes švagra brigádu, ale jen zřídka. Zaměstnání si hledá a byla by ochotna se za práci přestěhovat. *„Kdybych dostala byt s prací, stěhuju se hned.“* Úřad práce jí vhodné pracovní místo posledních 5 let nenabídl a nikdy nevykonávala veřejně prospěšné práce.

Drahomíra pobírá přídavky na děti a příspěvek na živobytí. Co bydlí u matky, předává peníze jí a ona s nimi hospodaří. Celé rodině jejich příjmy nestačí a musí to řešit půjčkami mezi sousedy a příbuznými.

Její největší dluh je na nájemném, který jí stále narůstá, protože ho splácí pouze po 100 Kč až 200 Kč měsíčně, větší splátky si nemůže dovolit. Brala si „rychlé půjčky“ od Providentu, když nezvládala placení nájmu, které dnes nesplácí. *„Chtěla jsem si doplatit ten nájem, ale po skončení mateřské jsem nebrala skoro nic, pak mi vzali i bydlení. Nebylo z čeho platit nájem, manžel v lochu.“* Exekuci má, protože neplatila místní poplatek za svoz komunálního odpadu. Celkovou výši svého dluhu odhaduje na 70 000 Kč.

Svého ošetřujícího lékaře má ve Volarech, ale nechodí k němu. *„Cítím se dobře, tak proč bych tam chodila.“* Všechny její děti jsou očkované.

V rodině nekouří kromě dětí jen sestra Márie – Nina. V bytě se kouří pouze v kuchyni. Zdravotní problémy má manžel Drahomíry, který ve vězení prodělal infarkt. Nemocní se srdcem jsou i Drahomířini rodiče, matka má i cukrovku.

Drahomíra uvedla, že se stravují všichni doma a v rodině se vaří každý den i několik jídel. „*Děcka jsou hrozně vybíraví a nejradši mají sladkosti, kupujeme to po kilech.*“ Zbytky jídla vyhazují, druhý den jídlo už není dobré.

Drahomíra má jediné přání, a to najít pro rodinu vhodný podnájem.

6. Kazuistika

Respondentce Ludmile je 44 let a je vdaná. Jejímu manželovi Jánovi je 48 let a je občanem Slovenské republiky. Společně mají 2 děti, již dospělou Sylvu, která s nimi již nebydlí a Jána (3 roky). Ludmila má ještě z předchozích vztahů a manželství dceru Danu (17 let), Marii (15 let) a Kevina (8 let).

Žijí v městském bytě 1+1, v bytovém domě, ve kterém už nebydlí žádná romská rodina. Nájemní smlouvu mají na dobu 1 roku. Náklady na bydlení činí 2 800 Kč nájem a 1 400 Kč elektřina. Správce bytu opravy provádí, ale velmi často se spoluúčastí nájemníků. Se současným bydlením spokojená není. „*No spokojená nejsem, je to malý a je tam plíseň, mám astmatickou holku a musím s ní furt lítat po doktorech, chtěla bych něco většího, ale ne panelák.*“

Vzdělání má Ladislava základní, navštěvovala zvláštní školu. Do mateřské školky chodila jen Dana, která absolvovala základní školu a nyní je v 1.ročníku SOU Netolice obor kuchař, číšník. Marie a Kevin navštěvují základní praktickou školu. Na otázku, zda je pro ní vzdělání důležité, odpověděla: „*Učitelka Dany říkala, že když bude dál, tak si lépe najde zaměstnání. No to určitě, když tam přijde a uvidí jí, stejně jí nevezmou, protože je cikánka. Budou mít už plno.*“ Sama by si už vzdělání nedoplnit nechtěla ani v rekvalifikačním kurzu.

V současné době je na mateřské s nejmladším synem. Manžel není v evidenci úřadu práce, protože nemá vyřízen trvalý pobyt na území České republiky. „*My jsme se vzali a mysleli si, že bude mít automaticky pobyt, ale furt jezdíme do Budějic, protože v Prachaticích to zrušili. Teď už to snad bude a dostanu na něj taky nějaký peníze.*“ V evidenci úřadu práce byla vedena před mateřskou dovolenou, pracovala naposledy před dvaceti lety jako dělnice Jihočeských dřevařských závodů ve Volarech. Brigádami si přivydělává její manžel. „*Sbírá železo, musí něco dělat, protože musíme z něčeho žít. A smlouvu mu nikdo nedá, protože je Slovák.*“ Brigády si shání sám nebo přes známé.

Veřejně prospěšné práce nikdy nevykonávala, ale úřad práce jí nabízel volná místa. „*Pracák mě tam poslal, že mají volno, tak jsme tam šla. Museli jsme odtud nosit razítka,*

že jsme tam byli. Razítko mi dali, ale řekli, že místo je už obsazený. Nikdo nevezme cikánku.“

Ludmila pobírá rodičovský příspěvek do 4let věku dítěte (3 800 Kč), příspěvek na bydlení a příspěvek na živobytí. Její dalšími příjmy jsou alimenty, které dostává nepravidelně. Příjmy jí na chod domácnosti nestačí, chodí si půjčovat k rodičům nebo si bere „rychlé půjčky“ od Providentu. S penězi hospodaří v rodině Ludmila.

Na poplatcích spojených s bydlením nedluží. *„Na nájmu nedlužím, nemůžu, přišla bych o barák, tam mám přeplatek, sociálka tam posílá víc než je nájem. Městu asi jo, nevím.“* Půjčky má a snaží se je splácet. Celkovou výši svých dluhů odhaduje 60 000 Kč až 70 000 Kč. Exekuce na ní byla uvalena, ale neví přesně za co, myslí si, že za poplatky za svoz komunálního odpadu.

U ošetřujícího lékaře je evidovaná, ale nenavštěvuje ho. *„Nemám doktory ráda, nic mi není.“* Děti jsou očkovány. V rodině kouří Ludmila a manžel v bytě. Zdravotní problémy v rodině má Marie, která má astma a Kevin, jehož nemoc Ludmila nespécifikovala, řekla jen, že je postižený. Má podanou žádost na příspěvek na péči.

V rodině se pravidelně jí a každý den vaří, aby děti po návratu ze školy měly teplé jídlo. *„Vařím každý den, děti potřebují teplé jídlo, ale pokud mají chuť, vezmou si, co chtějí. Kupuju jim i ovoce, ale milují sušenky.“* Zbytky jídla vyhazují nebo dávají sousedce za vajíčka.

Své přání vyjádřila slovy: *„Abych se měla dobře, dobrej byt.“*

7. Kaziustika

Ladislavě je 35 let a je svobodná. Žije s druhem Václavem, kterému je 47 let a je rozvedený. Společně mají 4 děti, Jesiku (18 let), Marka (13 let), Michala (12 let) a Karla (10 let). Václav má z manželství ještě 5 dětí, ale ti s nimi nežijí.

Společně žijí v bytě v bytovém domě soukromého vlastníka, kde žije ještě několik romských rodin. Na byt o velikosti 2+1 mají smlouvu na dobu neurčitou. Náklady na bydlení činí 4000 Kč nájem, 1 500 Kč elektřina a 500 Kč voda.

Trvalý pobyt má v bytě Ladislava a dětí. Vlastník bytu se o svůj majetek nestará, veškeré opravy si musí hradit v bytě sami. Ladislava je s nynějším bydlením spokojená, pokud by se stěhovala, tak jen do většího bytu.

Vzdělání má Ladislava základní. *„Já byla přijatá do Dubu na švadlenu, ale nenastoupila jsem, nechtěla jsem se už učit.“* Do mateřské školky docházela jen nejstarší dcera Jesika, která již absolvovala základní školu a po ní ve vzdělání

nepokračovala. Marek navštěvuje základní praktickou školu a Michal s Karlem chodí do základní školy.

Pro Ladislavu vzdělání jejích dětí není důležité, sama by už do školy také nechtěla. *„Kam by je vzali vyučený, stejně by seděli doma, tak na co. Nemám na to ani peníze a stejně děti nemaj školu rádi.“*

Ladislava je zaměstnaná u Technických služeb ve Volarech, její druh a nejstarší dcera jsou v evidenci úřadu práce. Sama byla v evidenci úřadu práce po mateřské dovolené před 5 lety, ale práci si našla sama. Brigádami si nepřivydělává, jen občas její druh pomáhá svému bratrovi se sběrem železa.

Ladislava pobírá přídavky na děti, příspěvek na bydlení a příspěvek na živobytí, jejím dalším příjmem je mzda ze zaměstnání. Příjmy rodiny vystačí na chod domácnosti, jen málokdy se stane, že nevyjdou a musí si půjčit od rodiny. S penězi v rodině hospodaří Václav. *„Já chodím do práce, tak nemůžu mít peníze u sebe, Václav je doma, tak on chodí s holkou nakupovat.“*

Ladislava dluží na nájmu v městském bytě, ze kterého byla kvůli neplacení vystěhována. Tento dluh si splácí po 500 Kč měsíčně.

K dluhům spojeným s bydlením říká: *„Na popelnicích něco málo jo, ale nechám si to strhnout z vejplaty.“* Dále má asi 3 půjčky, ale odmítla sdělit, na co si je brala. Půjčky neplatí a jednu jí už exekučně strhávají ze mzdy. Celkové dluhy rodiny odhaduje na 500 000 Kč.

Svého ošetřujícího lékaře má a pravidelně k němu dochází. *„K doktorovi chodit musím, posílají nás tam z práce a taky když jsem marod, tak musím pro neschopenku. Václav, ten k doktorovi nechodí vůbec, je zdravěj.“* Děti jsou očkované a chodí také pravidelně k lékaři.

V rodině kouří Ladislava i její druh, kouří v bytě jen v kuchyni. Žádný člen rodiny nemá zdravotní problémy.

Stravují se pravidelně a nejstarší dcera každý den vaří a co se nesní, dá se psům nebo vyhodí.

Ladislavy přání je vyhrát ve sportce.

8. Kazuistika

Respondentce Dominice je 36 let a je svobodná. Žije sama se svými třemi syny, Jaroslavem (19 let), Václavem (14 let) a Antonínem (8 let).

Obývají byt 3+1 soukromého vlastníka v panelovém domě. Nájemní smlouvu má Dominika na 1 rok. Náklady na bydlení činí 6 500 Kč nájem a služby a 1 500 Kč elektřina.

Trvalý pobyt v bytě mají. Majitel bytu provádí nutné opravy, s ním je Dominika spokojená. „*No ted' jsem měla rozbité kamna a opravil mi je. Jemu stačí zavolat a on někoho pošle na opravu.*“ Se současným bydlením je velmi spokojená. Jediné, co jí vadí, že byt se nachází v přízemí.

Vzdělání má Dominika základní, navštěvovala základní školu. Její děti všechny chodily do mateřské školy a Antonín i do přípravného ročníku, když dostal odklad povinné školní docházky. Mladší synové navštěvují základní školu a nejstarší je ve 2. ročníku SOU Český Krumlov obor kuchař číšník.

Vzdělání je pro Dominiku důležité. „*Určitě je, aby se víc chytli v práci, když se nevyučí, budou sedět doma na podpoře a čekat, co jim kdo dá.*“ Sama by si chtěla udělat rekvalifikační kurz, ale neví jaký. V současnosti je v evidenci úřadu práce, ale přes léto většinou pracuje na Lipně v hotelu jako pokojská nebo pomocná síla v kuchyni. Brigádami si nepřivydělává a ani neví, jak by je sháněla. Za prací v létě dojíždí, ale stěhovat by se nechtěla, ve Volarech se jí líbí.

Dominika pobírá přídavky na dítě, příspěvek na bydlení a příspěvek na živobytí. Jiné příjmy nemá, alimenty jí nikdo neplatí. „*No alimenty nemám, neplatí mi, jdu na policii a tak začne něco platit a pak zase nic. Už tam ani chodit nebudu, uživím je sama.*“ Její příjmy jí na domácnost nestačí, půjčuje si od příbuzných. „*Když nevyjdu, tak si půjčuju po známých, ale nejvíc do tatky, on už má důchod a jeho manželka pracuje. Jemu to ani nemusím vracet.*“

Za poplatky za bydlení dluží tento měsíc nájem, ale s majitelem je domluvená, že jí počká. Půjčku má jen jednu. „*Vzala jsem jí kvůli bráchovi a ten se ke mně obrátil zády a já to ted' musím splácet. No občas mi to nevyjde, ale exekuci na nic nemám.*“ Celkovou částku svých dluhů odhaduje na 29 000 Kč.

Dominika pravidelně dochází k lékaři, protože byla onkologicky nemocná. „*Já musím chodit k doktorovi, mám ho až v Budějovicích, když jsem měla tu rakovinu. Kluci taky chodí, oni jsou naštěstí zdraví.*“ Dominika kouří, ale jen v kuchyni.

Pravidelně nevaří, prý podle situace. „*Mně stačí cigáro a kafe a kluci, těm vždy něco dám, no snažím se vařit, ale oni jsou hrozně vybíraví a já to pak vyhazuju, protože chci, aby měli jídlo čerstvé.*“ Jejím přáním je, aby byli všichni zdraví.

9. Kazuistika

Respondent č. 9 je třicetiletý Mário, který je ženatý. Jeho ženě Nátálii je 27 let a mají spolu 4 děti, Mária (11let), Kevina (9 let), Izabelu (6 let) a Vanesu (5 let).

Žijí v družstevním bytě, který jim pronajímá nájemce a člen tohoto družstva. Podnájemní smlouvu mají na 3 měsíce. Nájemci platí za byt 7 500 Kč a dostávají na dokladu jen 2 000 Kč. Nájemce také nechce, aby měli v bytě trvalý pobyt. Opravy v bytě si provádí Mário sám. Spokojený s bydlením je, ale má některé výhrady. *„Na tomhle bydlení je super, že nemusíme topit. Ale byt je pro nás malý a taky mi vadí, že majitelka mi potvrzuje jen ty dva tisíce, protože pak mám malou dávku. Chtěl bych větší, ale nemůžu si vybírat.“*

Mário chodil do zvláštní školy, jeho manželka se učila na cukrářku, ale nevyučila se. Děti do mateřské školy chodily nebo chodí. Dcery navštěvují i přípravný ročník základní školy. Pro Mária je vzdělání důležité. *„Musí se učit, aby sehnali lepší práci, jinak můžou jen k lopatě.“* Sám si vzdělání doplnit nechce a kdyby mu úřad práce nabídl rekvalifikaci, tak by na ní nenastoupil.

V evidenci úřadu práce jsou oba manželé, Natálie nikdy v životě nepracovala. Mário pracoval u TS v Prachaticích. Bez smlouvy občas pracuje, ale teď nic nemá.

Přivydělává si spíš sběrem železa a protože jako jeden z mála má automobil přivydělává si, dopravou lidí a věcí. Brigády shání po příbuzných a známých. Za prací by byl ochoten dojíždět. *„Dojíždět ano, když bude dobrá práce proč ne, ale z Volar bych se nestěhoval.“* Úřad práce mu nikdy žádné zaměstnání nenašel, vždy si je našel sám přes známé. Za prací by byl ochoten dojíždět, když bude dostatečně ohodnocená.

Rodina pobírá přídavky na děti, příspěvek na živobytí. Jiné příjmy má z různých přivýdělků, jejich výši nedokáže odhadnout. S příjmy v rodině hospodaří manželka a nestačí na chod domácnosti.

Nedostatek peněz řeší drobnými půjčkami do příbuzných a známých. *„Půjčím si od mámy a tak, nebo udělám nějaký sběr. Mám i půjčky od bank, ale dnes už mi nikdo nepučí.“* Na nájemném a elektřině nedluží, ale dluží kolem 30 000 Kč za vodné městu, když bydlel v městském bytě. *„Zůstal jsem na 145 jako poslední, tam mi to všechno naučtovali, ale já to platit nebudu za ostatní.“* Své dluhy nesplácí, byla na něj uvalena už i exekuce a celkovou výši dluhů odhaduje na 300 000 Kč. *„Exekutoři jsou lichváři, čím víc splácím, tím mám víc dluhů. Poplatky jsou hrozné. Když jsem platil, stejně dluh neklesal, tak jsem přestal.“*

K lékaři Mário dochází, jen když je nemocný. Děti jsou očkované. Mário i manželka kouří v bytě. Zdravotní problémy nikdo v rodině nemá.

Natálie denně vaří, ale jí jen když mají hlad. *„U nás to je jiné než u vás, my jíme, když chceme. Když mám hlad, tak se jdu najíst, někdy mám místo snídaně už oběd. Děti také jedí, kdy chtějí, k ničemu je nenutíme.“* Zbytky jídla vyhazují. *„I když máme plný hrnec polívky, tak druhý den na to už nemám chuť.“*

Své přání vyjádřil takto: *„Peníze, bez peněz nemáte nic.“*

10. Kazuistika

Respondentkou č. 10 je Marie. Marii je 46 let a je svobodná. Žije se svým druhem Jiřím, kterému je 58 let a je rozvedený. Společně mají 4 děti, Alexandra (23 let), Natálii (22 let), Jiřího (15 let) a Marii (7 let). Natálie s rodiči již nežije, už má svou rodinu. V současné době je syn Alexandr ve výkonu trestu odnětí svobody.

Marie s rodinou žije v městském bytě 3+1 a jako jediní bydlí v ulici 5. května v domku, který je v bezprostřední blízkosti domů č. 145 a 144. Nájemní smlouvu mají na dobu neurčitou. V domácnosti s nimi žije ještě Eva - družka syna Alexandra s dcerou Izabelou (2 roky). Náklady na bydlení jsou 3 400 Kč nájem, 2 350 Kč elektřina a kolem 2 000 Kč měsíčně dřevo na topení. Trvalý pobyt v bytě nemá jen Alexandrova družka s dcerou.

Správce bytu neprovádí v bytě potřebné opravy a Marie je s bytem nespokojena. *„Máme zažádáno o výměnu bytu, v našem bytě je plíseň, jsou tu vlhký sklepy a jde nám to až do bytu. Jirka to furt stříká savem, ale to nepomáhá. Okna taky netěsní, chtěli bychom do paneláku, žádné topení a teplo furt.“*

Vzdělání má základní. *„V děcáku jsem se začala učit, ale pak jsem to nedodělala, byla jsem blbá.“* Její děti navštěvovaly mateřskou školku, Marie dochází i do přípravného ročníku základní školy. Alexandr chodil do základní školy, ale jeho sourozenci Natálie a Jiří chodili do základní praktické školy. Marie nastupuje příští školní rok do základní školy.

Vzdělání dětí je pro Marii důležité. *„Aby se uměly podepsat a přečíst, co jim kdo dává, nejsme na Slovensku. Alexandr byl přijatý na SOU do Vimperka, ale on měl pubertu a nechodil tam. Nikola ta na to neměla a stejně pak otěhotněla.“* Sama by chtěla absolvovat rekvalifikační kurz, aby si mohla najít nějakou práci. Marie je od mateřské dovolené s Marií v evidenci úřadu práce a dříve pracovala jako dělnice v Jihočeských dřevařských závodech a jako šička v Šumavanu. Její druh Jiří je invalidní

ve druhém stupni invalidity a je také v evidenci úřadu práce. Jiří si přivydělává brigádami, pomáhá lidem odklízet sněh, štípat dříví nebo vyklidit sklep. Tyto brigády shání přes příbuzné. *„Někdy chodí po domech on, a když něco sežene, tak řekne švagrovi a i obráceně. Musíme si pomáhat, doba je blbá.“*

Za prací by se nepřestěhovala a dojíždět taky nechce. *„Auto už nemáme a autobusy jezdí málo a stejně se musím starat o Marii.“* Marii ani Jiřímu úřad práce v posledních 5 letech nenabídl vhodné pracovní místo, nevykonávali ani veřejně prospěšné práce.

Marie pobírá přídavky na děti, příspěvek na živobytí, příspěvek na bydlení a příspěvek na péči o dceru Marii, které byl přiznám příspěvek na péči v prvním stupni závislosti (3 000 Kč), který z důvodů nízkých příjmů rodiny zvýšen o 2 000 Kč. Jiří pobírá důchod pro invaliditu druhého stupně. S penězi občas vyjdou, a když ne, chodí si půjčovat 500 Kč až 1000 Kč k rodině. S penězi hospodaří Marie a Alexandrova družka jí také dává peníze z dávek, které pobírá.

Na poplatcích na bydlení dluží pouze městu za komunální odpad a mají s městem podepsaný splátkový kalendář, který pravidelně splácí. Půjčky mají od Providentu, tzv. rychlé půjčky a berou si je vždy na dřevo. Tyto půjčky pravidelně splácí. Celková výše jejich dluhů je 60 000 Kč. Exekuce na ně nebyla nikdy uvalena.

Marie ošetřujícího lékaře má, ale nenavštěvuje ho. *„Já se doktorů bojím, tak k nim nechodím.“* Děti Marie jsou očkované.

V rodině kouří jen Marie a jen v kuchyni nebo chodí ven. Zdravotní problémy má v rodině druh Jiří, který je invalidní ve druhém stupni invalidity a také nejmladší dcera, která je sluchově postižená.

Stravují se pravidelně, protože Marie každý den vaří. Děti mají každý den teplé jídlo, když se vrátí ze školy nebo školky. *„Moje děti jsou záživné, oni sní vše, v jídle je neomezujeme. Jídla nám moc nezbyde, a když jo, dáváme to sousedovi pro slepice, vajíčka se hodí.“*

Marie si přeje pro celou rodinu zdraví a klid.

Příloha III.

Domy č.p. 145 a 144 v ulici 5. května ve Volarech.

Fotografie č. 1

Fotografie č. 2

Fotografie č. 3

Fotografie č. 4

Abstrakt

KOŽKOVÁ, Š. *Romské rodiny žijící v sociálně vyloučené lokalitě Volary*, České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Jana Šimečková.

Klíčová slova: Romové, romská rodina, sociální vyloučení, sociálně vyloučené lokality, sociální situace obyvatel sociálně vyloučených lokalit

Tato bakalářská práce zjišťuje sociální situaci obyvatel sociálně vyloučené lokality Volary. Teoretická část je věnována problematice sociálního vyloučení, Romům jako sociálně vyloučené skupině, sociálně vyloučeným lokalitám, jejich vzniku a sociální situaci jejich obyvatel. Sociální situace obyvatel sociálně vyloučených lokalit je hodnocena pomocí kritérií, kterými jsou bydlení, vzdělání, zaměstnanost, finance a zdraví. Dále jsou v teoretické části popsána specifika romské rodiny.

Praktická část obsahuje kasuistiky respondentů, které byly získány strukturovanými rozhovory rozdělenými do 4 tazatelských okruhů, podle nichž jsou i vyhodnoceny. Výsledky výzkumu jsou dále srovnávány s poznatky autorů v použité literatuře.

Abstract

Romany families living in the socially excluded locality Volary

Key words: Romanies, Romany family, social exclusion, socially excluded localities, social situation of the inhabitants in socially excluded localities

This bachelor's work tries to find out the social situation of the inhabitants living in the socially excluded locality Volary. The theoretical part is about the issues of social exclusion, Romanies like a socially excluded group of people, socially excluded localities, their origins and social situation of their inhabitants. Social situation of the inhabitants in socially excluded localities is evaluated by means of criteria such as housing, education, employment, finances and health. In the theoretical part there are also described specific features of Romany family.

The practical part includes case interpretations of respondents, which were gained by structured interviews, which are divided into 4 spheres of questions. The case interpretations are evaluated according to these spheres of questions. The results of the research are compared to the findings of the authors in the used literature.